

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Katedra Pedagogiky

Bakalářská práce

**Vzdělávání českých menšin
v rumunském Banátu**

Akademický rok:
2013/2014

Jana Lejskeová

Univerzita Karlova (UK)

Filozofická fakulta (FF)

Katedra pedagogiky (21-KPED)

Pedagogika (B7501)

Pedagogika (PD)

Bakalářská práce

Jana Lejskeová

**Vzdělávání českých menšin
v rumunském Banátu**

**Czech minority education in Romania's
Banat**

Vedoucí práce:

Mgr. Tereza Bariekzahyová, Ph.D.

Akademický rok:

2013/2014

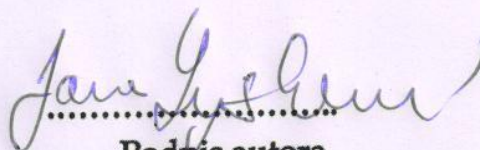
Praha

Děkuji Mgr. Petru Skořepovi a Mgr. Kateřině Rohalové za pomoc s praktickou částí této práce, za vytištění, rozdání a poslání dotazníků a ochotu, se kterou mi vyšli vstříc. Děkuji Františku Draxelovi, Josefu Boudovi a dalším učitelům za poskytnutí užitečných informací a podkladů ke vzdělávacímu systému v Rumunsku. Děkuji Mgr. Tereze Bariekzahyové, Ph.D. za vedení této práce a cenné rady k jejím úpravám, děkuji své rodině za pomoc a podporu a především děkuji všem dětem, které vyplňovaly mé dotazníky i všem, se kterými jsem se v Banátě setkala.

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia k získání jiného nebo stejného titulu.

08.05.2014

Datum

Podpis autora

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zaměřuje, jak je zřejmé již z názvu, na edukaci českých menšin v oblasti rumunské části Banátu (druhá část Banátu je srbská a žijí tam také české menšiny, ty však v této práci zahrnuty nejsou), popisuje vzdělávání již od založení českých vesnic až po současnou situaci v základních školách, zmiňuje v historickém kontextu změny, které tamější školství zásadně ovlivňovaly v průběhu let, jsou zde popsány zásadní části z rumunského vzdělávacího systému i spolupráce s ČR. Důležitou součástí je také výzkum, který proběhl na Banátských školách. V přílohách jsou fotky dětí z gernické základní školy, rozvrhy hodin gernické školy a část zpracovaných dotazníků.

ABSTRACT

This bachelor's thesis is focused, as is obvious from title, on the education of Czech minorities in the Romanian part of Banat (other parts of Banat have Serbian and Czech minorities, but they are not covered in this project) describing education from old Czech villages to modern situations at elementary schools. It mentions changes in the historical context, which local education fundamentally affect in the coming years, describes basic parts of educational system, and also partnership with Czech Republic. An important part is also the research which was going on in Banat's schools. In addition there are also pictures of children from Gernik's Elementary School, class schedules, and questionnaires.

KLÍČOVÁ SLOVA

České menšiny - kolonizace Banátu - počátky vzdělávání - spolupráce s českou republikou - Program podpory českého kulturního dědictví - krajanští učitelé - vzdělávací systém Rumunska

KEY WORDS

Czech minorities - colonization of Banat - the beginnings of education - cooperation with the Czech Republic - Program Support Czech cultural heritage - compatriot's teachers - educational system of Romania

CÍL PRÁCE

Cílem této práce je co nejsrozumitelněji zmapovat vzdělávání českých menšin na území rumunského Banátu a to od počátků po současnost a popsat důležité faktory, které ho ovlivňují.

*„Jazyk jest vědomí národa, jest jeho duch
v nejvyšším svém zjevení, jest čarovně mocný
svazek, jenž dítě k matce, bratra k bratru,
rodinu k rodině váže a je všechny spojuje
v národ.“*

Pavel Josef Šafařík

OBSAH

1. ÚVOD.....	10
--------------	----

TEORETICKÁ ČÁST

2. VZNIK ČESKÝCH VESNIC V BANÁTĚ	13
2.1. Osidlování Banátu českými kolonisty	13
2.1.1. Stěhování	15
3. POČÁTKY A PROMĚNY VZDĚLÁVÁNÍ.....	16
3.1. Počátky vzdělávání.....	16
3.2. Počátky vzdělávání v jednotlivých vesnicích.....	18
3.2.1. Gernik.....	18
3.2.2. Svatá Helena.....	19
3.2.3. Eibentahal.....	21
3.2.4. Bígr.....	21
3.2.5. Rovensko.....	22
3.2.6. Šumice.....	23
3.3. Vzdělávání v období uherské nadvlády.....	24
3.4. Vzdělávání v období světových válek.....	25
3.5. Vzdělávání v období komunismu.....	26
4. VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V RUMUNSKU.....	28
4.1. Základní školy.....	29
4.1.1. Rozvrh hodin.....	30
4.1.2. Hodnocení.....	30
4.1.3. Examen.....	31
4.2. Financování škol.....	32
5. SPOLUPRÁCE S ČESKOU REPUBLIKOU.....	34
5.1. Vládní podpora v oblasti vzdělávání a kultury.....	35
5.2. Krajanští učitelé.....	36
5.2.1. Požadavky na uchazeče.....	41
6. SOUČASNÁ PODOBA VZDĚLÁVÁNÍ.....	43
6.1. Výuka.....	44
6.2. Současná situace v jednotlivých vesnicích.....	45
6.2.1. Gernik.....	45
6.2.2. Svatá Helena.....	46
6.2.3. Eibentahal.....	48
6.2.4. Bígr.....	49
6.2.5. Rovensko.....	50
6.2.6. Šumice.....	50
6.3. Další vzdělávání.....	50

PRAKTICKÁ ČÁST

7. CÍLE, METODY, PRŮBĚH, POSTUP A PŘEDPOKLÁDANÉ VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	52
7.1. Výzkumný vzorek.....	52
7.2. Výzkumná metoda.....	52
7.3. Sběr údajů.....	52
7.4. Struktura dotazníku.....	53
7.5. Výzkumné cíle.....	54
7.6. Výzkumné otázky.....	54
7.6.1. Škola.....	54
7.6.2. Volný čas.....	55
7.6.3. Ambice.....	55
8. VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	56
8.1. Škola.....	56
8.2. Volný čas.....	58
8.3. Ambice.....	61
9. ZÁVĚR.....	65
10. LITERATURA.....	67
10.1. Internetové zdroje.....	69

PŘÍLOHY

11. PŘÍLOHY.....	71
11.1. Vlastní zkušenost.....	71
11.2. Dotazníky: Svatá Helena, Gernik, Eibenthale.....	75
11.3. Fotografie z Gernické školy.....	85
11.4. Rozvrhy hodin Gernik.....	89

1. ÚVOD

V Rumunsku, okresu Karas Severin na území Banátu, blízko hranic Srbska s Rumunskem, odděleným Dunajskou soutěskou, se nachází zcela unikátní fenomén, kultura, která je velmi odlišná od svého okolí a to nejen jazykem, ale i svými tradicemi, folklorem a snad i samotným charakterem obyvatel. Leží zde šest vesniček, každá specifická, přesto však mají mnoho společného. Spojuje je nejen jazyk, ale i zvyky či náboženství, především však jejich kořeny, sahající až do dvou tisíc kilometrů vzdálené České republiky.

Lidé žijící v těchto zapadlých končinách jsou Češi. Na svůj původ jsou stále patričně hrdí. Láska k rodné krajině i vlasti je krásně popsána ve vzpomínkách Jindřicha Schlögl ml. (J. Schlögl ml., syn diplomovaného učitele z okolí Hradce Králové Jindřicha Schlögl): *„Právě letos o prázdninách jsem zase jednou navštívil svou kolébku, abych položil několik kvítků na hroby svých milých, abych trochu okřál a posilnil se u hroudy, která pokrývá opravdu dobrého a věrného Čecha, mého otce, a abych se rozhlédl po těch lučinách, pahorcích a dolinách, kde jsem se jako klučík proháněl, poskakoval i míč hrál, kde jsem slyšel od své matky proní slova mateřské své řeči a kde poprvé jsem zpíval naši milou píseň Kde domov můj. S truchlivým srdcem jsem potom odešel a zase se vrátil do moře života, posilněn tím vzduchem, který mě tam ovanul a potěšen, že jsem opět zahlédl kousek božské, české přírody tam vysoko v Karpatech – u mohutné krásné řeky Dunaje.“*¹

¹ (Schlögl, 1925)

Ačkoli české menšiny bychom našli snad ve všech koutech světa, v Jižní Americe v Argentině, Peru, Paraguayi, Brazílii, v Severní Americe především ve státě Illinois v Chicagu, dále na Novém Zélandě, v Austrálii, v Evropě pak v Rusku, na Ukrajině, v Chorvatsku, Srbsku a mnoha dalších státech, největší pozornost se upíná právě na Rumunsko, kde, ač tam čeští osídlenci žijí již téměř dvě stě let, mají nejzachovalejší původní českou kulturu i český jazyk.

Za udržení české kultury stojí nejen umístění vesnic vysoko v horách, velmi vzdálených od další civilizace, což způsobilo jejich dlouholetou izolovanost, ale hlavně důraz na vzdělání, především vzdělání v mateřském jazyce, dlouhodobá spolupráce s Českem, vysílání českých učitelů a kněží do těchto zapadlých končin i vybavování knihoven publikacemi v mateřském jazyce. A možná i právě díky této podpoře Češi vždy převyšovali svoji kulturní vyspělostí okolní Rumunsko.

A právě o snahách tamějších obyvatel o udržení dobrého vzdělání, vzniku škol, spolupráci s Českou republikou, vysílaných učitelích a současném stavu školství je tato práce. Mapuje vzdělávání v těchto vesnicích od počátků až do současnosti, změny, které nastávaly v souvislosti s historickými okolnostmi a především se zaměřuje na současný stav škol, vzdělávací systém v Rumunsku a na spolupráci s Českou republikou.

Další důležitou součástí práce je výzkum, prováděný formou dotazníků a zaměřený na děti, jejich vztah ke škole, význam a očekávání, která škola naplňuje, domácí přípravu, popřípadě další vzdělávání ve volném čase, trávení volného času a ambice do budoucnosti, které slouží jako motivační faktor v přípravě na školu. Do výzkumu byly zahrnuty nejen české děti z rumunského Banátu, ale pro lepší srovnání i děti z vesnice Broumy ležící v Čechách.

TEORETICKÁ
ČÁST

2. VZNIK ČESKÝCH VESNIC V BANÁTĚ

V době, kdy Rumunsko patřilo k Rakousko - uherskému království byl Banát, jakožto pohraniční provincie, součástí tzv „Vojenské hranice“ a právě v těchto místech muselo Rakousko - Uhersko čelit četným nájezdům Turků. *„tak to bylo dřívejc, eště než sem přišli naše Češi; protože se ty návaly Turků na střední Evropu pořád vod tych Turkůch znovu a znovu vopakovaly, tak za to se to tady chtělo zalidnit.“*² vypráví Josef Kocman. Údajně tedy právě z těchto důvodů vzešly snahy tuto hornatou zalesněnou krajinu osídlit. Obyvatelstvo pak mělo být povinnou strážní službou v pohraničních pevnůstkách zvaných „kordony“.

2.1. OSIDLOVÁNÍ BANÁTU ČESKÝMI KOLONISTY

Kolonizace Banátu probíhala ve dvou vlnách. První kolonizační vlna přišla v letech 1820. Tehdy vznikly vesnice Svatá Alžběta (později kvůli nedostatku pitné vody zanikla a její obyvatelé se přestěhovali do Svaté Heleny), Gernik a o rok později Svatá Helena.

O příchodu českých kolonistů existuje celá řada pramenů, které se však značně rozcházejí v některých faktorech, především v původní motivaci příchodu Čechů do Banátu. Značná část zastává názor, že první impulzy vzešly od vojenského velitelství rumunsko - banátského hraničářského pluku

² (Kocman & Konfršt, 2001)

v Karansebeši, který lstí vlákal obyvatelstvo nejen české, ale i slovenské či německé (dodnes je v okolí Banátu značné množství menšin různých národností). Slibovali lidem zkrácení povinné vojenské služby z deseti let na jeden rok, pole, dostatek materiálu na stavbu domů, osvobození od roboty a daní...atp.

Z vyprávění Josefa Kocmana: „a jistě, dyž se jim takhle vyskytovala možnost, která se na ně usmívala, že dostanou tulik póle každej a to bude jejich navždy, a eště výhoda, že nebude muset dělat vosum let vojančiny, a nebo deset, dvanáct, záleželo, u čeho tu vojančinu konal, u jakých vojákůch, u jakých plukůch, tak jistěže to byl velikej pro ně lákavej bod, tak šli a přihlásili se.“³

Některé prameny však uvádějí, že český lid do těchto končin vlákal velkopodnikatel Magyarli (též Maďarli), který koupil místní lesy a potřeboval dělníky, kteří by je pro něho vymýtili, káceli a přepravovali dřevo a pálili dřevěné uhlí. Do Čech vyslal několik agentů, kteří lid lákali opět úlevami od vojenské služby, daní...

„Stěhování chudobného lidu nedává dlouhého rozmyšlení a takovým způsobem, hlavně pomocí různých slibů, se podařilo agentům přivábiti do Banátu české lidi, hlavně z okolí plzeňského a klatovského. Byli to vesměs dělníci z hor a dřevaři z lesů, potom truhláři, tesaři, několik kovářů a horníků, kteří se ve své vlasti bídě vyžívali a náš hornatý kraj blíž Dunaje snad považovali za zaslíbenou zemi.“⁴

Podle Ilony Moravcové⁵ ekonomické a politické podmínky v tehdejší době přímo vybízeli k migraci, což je jedním z hlavních důvodů, proč se v Čechách agenti, ať už to byli agenti velkopodnikatele Magyarliho, či hraničářského pluku, setkali s tak velkým ohlasem.

³ (Konfršt, 2011)

⁴ (Schlögl, 1925)

⁵ (Moravcová, 2006)

Druhá kolonizační vlna probíhala v letech 1826 až 1830 a „*inicialy ji samotné rakouské vojenské správní orgány*“.⁶ Hrozil totiž opětovný vpád tureckých vojsk a bylo tak třeba téměř liduprázdnou vojenskou hranici osídlit a rozšířit řady pohraničníků.

2.1.1. Stěhování

Josef Kocman popisuje příchod prvních kolonistů, kteří se připravili po řece Dunaji: „*dostaly se sem tak, že dolejš pod Vídní asi na hodinu a něco cesty podle Dunáje se vystavěly vory, ty vory byly vybudovaný z lehkýho dřeva, ze smrkových, jedlových uschlých kmenůch; a ten vor byl dvanáct metrůch širokej a dvacet čtyři metrůch dlouhej; ty dřeva se daly na vodu, dobře se zpevnily k sobě a dyž byl vor hotovej, upravenej, tak na ňom se postavil z vokantovaných vosekaných dřevách takovej barák, kterej byl v půli rozdělenej na dvě, na půl na jednu a na druhou stranu, ne moc velkej, tak asi čtyři na čtyři metry měla každá ta místnost metry.*“⁷

Druhá vlna kolonistů migrovala po pevnině. Svůj majetek naložili na vozy taženými kravami či koňmi a takto se dopravili až do Rumunska. Zde je pak čekala na několik desetiletí úporná práce. Dostali se do hustě zalesněné, hornaté krajiny, kde měli vybudovat svá obydlí a okolní, převážně bukové, lesy vykácet a proměnit v obdělavatelnou půdu.

⁶ (Moravcová, 2006)

⁷ (Kocman & Konfršt, 2001)

3. POČÁTKY A PROMĚNY VZDĚLÁVÁNÍ

Disideriu Gecse vymezuje tři období ve vývoji vzdělávání v českých obcích v Banátu do roku 1990 v závislosti na stávajícím politickém zřízení:

- *Období rakouské a rakousko-uherské (od založení českých osad do roku 1918)*
- *Období meziválečné a válečné (1919-1945)*
- *Období komunismu (1945 – 1989)*⁸

V prvním období bylo území Banátu až do roku 1873 součástí Vojenské hranice a veškeré vzdělávání probíhalo pod vedením vojenských hraničářských úřadů. Díky školnímu zákonu „Ratio educationis“ z roku 1777, který garantoval používání mateřského jazyka, se i v českých osadách mohlo vyučovat v jazyce českém. „V Banátské vojenské hranici byla úředním jazykem němčina, v jednotlivých lokalitách i jazyky těch národností, jež je obývaly. To znamená, že po příchodu českých osídlenců se zde česky vyučovalo i úřadovalo.“⁹

3.1. POČÁTKY VZDĚLÁVÁNÍ

Kolonisté se již od svého příchodu snažili vzdělávat své děti. V obcích však ještě nebyla škola, ani řádně vzdělaný učitel a tak vyučovali

⁸ (Gecse, 2013)

⁹ (Dokoupil & Svoboda, 2009)

nediplomovaní učitelé, většinou místní vzdělanější rolníci, či vojenští vysloužilci dosazovaní vojenskými úřady.

„Takže to byl ten první učitel, kterej neměl žádnou přípravu, žádnou školu, ale ty první lidi už vo to dbali, aby děti nezbyli negramotný, nepoznajíč knížku, nepoznajíč číst, psát a trochu počítat, protože to bylo všady nutně.“¹⁰

Vyučovalo se různě po domácnostech a pravděpodobně se jednalo pouze o výuku trivia (čtení, psaní, počty).

Vojenská správa nechala poté, co se obce uspořádaly a obyvatelé dostavěly své domy, vybudovat v každé vesnici obecní dům. Tam se přesunula výuka a občané měli za úkol co nejdříve vybudovat školy a kostely. Vojenská správa pak přislíbila materiál ke stavbě škol a zajištění českého učitele, na toho však čekali čeští přistěhovalci až do padesátých let.

Pravidelná školní výuka byla v šesti ryze českých vesnicích zahájena v těchto letech¹¹ :

Gernik	1851
Svatá Helena	1851
Eibenthal	1848
Bígr	1852
Rovensko	1850
Šumice	1857

Schlögl popisuje podmínky prvních učitelů v krajanských vesnicích:
„Učitelé, stejně jako po svém příchodu i kněží, nosili uniformu, ale učitelé byli obvykle

¹⁰ (Kocman & Konfršt, 2001)

¹¹ (Moravcová, 2006)

bez hodnosti. Polovinu svého platu zpravidla dostávali od vojenského eráru, druhou polovinu jejich mzdy, obilí i dřevo jim zaopatřovali místní občané. Byly to tedy v podstatě školy obecní. Dozor nad nimi byl svěřen církevním a vojenským úřadům.“¹²

Platy učitelů byly však nedostačující a tak v roce 1860 vyšlo císařské ustanovení, podle kterého se učitelé mohli nechat zaměstnat též v podnicích. Tím se ale přestali plně věnovat svému učitelskému povolání a často ho zanedbávali. (To přetrvalo až do vydání Lex Apponyiho nového školního zákona, viz. Maďarská nadvláda).

Dostavěné školy byly zpočátku církevní. V roce 1862 vyšlo nařízení banátského guvernéra č. 67343, podle kterého se řediteli školy stávali tamější kněží. Ti pak dohlíželi na chod školy, kontrolovaly výuku, rozvrhy hodin, školní majetek, vypracovávali školní statistiky či sledovali chování a způsobilost učitelů. Díky tomuto nařízení také vznikly první školní rodičovské výbory a jeden z obyvatel obce se stal školním dohlížitelem.

3.2. POČÁTKY VZDĚLÁVÁNÍ V JEDNOTLIVÝCH VESNICÍCH

3.2.1. Gernik

Gernik, dříve také Pojána-Gernik, Weitzenried (německý název, odvozený od slova pšenice) či Szörénybuzás byl dlouhou dobu jednou z největších českých vesnic v Banátě. Leží v nadmořské výšce 705 metrů. V nejbližším okolí je vesnice Sikevice, vzdálená 8,5 km a město Moldava vzdálené 18 km. Gernik je rozdělen potůčkem na Malou a Velkou stranu.

Vesnička Gernik patří k těm, které byly založeny již v první kolonizační vlně, a to dvaceti osmi rodinami, které do těchto míst připluly z Vídně na speciálně upravených vorech v roce 1820. S druhou vlnou se sem pak přistěhovalo dalších padesát šest rodin z Plzeňska mezi lety 1826 – 1830.

¹² (Schlögl, 1925)

I přes úpornou práci, která obyvatele v těchto končinách čekala, nezapomněli na péči o svoji duchovní stránku a snažili se po svém příchodu získat finance na výstavbu kostela a školy, podmínky však byly velmi náročné.

„O školu bylo postaráno jako všude i zde velmi primitivně. Na počátku bylo vyučování v obecním domě, dřevěném to a prostorném baráku. V chalupě té bydlel též i učitel.“¹³

Později, v roce 1852 výnosem vojenského velitelství byla nařízena stavba nové školní budovy. Byla vystavěna dřevěná budova s jednou třídou, s dvěma místnostmi a kuchyní pro učitele, dále s předsíní a sklepem. Stavba byla dokončena roku 1853. Fungovalo zde také oratorium, škola tedy sloužila i pro záležitosti kostelní a až do vysvěcení nového kostela se zde konaly veškeré bohoslužby.

Dřevěná školní budova byla v pozdějších letech odstraněna a místo ní postavena budova zděná, kde se vyučovalo až do roku 1905. V roce 1906 byla však stržena i tato budova a obec postavila velikou, v té době moderní budovu, v níž byly dvě třídy a byty pro dva učitele (čtyři místnosti a dvě kuchyně).

Učitel v té době dostával mimo platu i určitou výměru pole („2 jitra polností, 1/2 jitra zahrady“¹⁴) které musela obdělávat obec a čistou úrodu odvádět učitelům (dostával kukuřici, brambory, tvrdé dřevo...). Školní záležitosti řídilo vojsko a biskup.

3.2.2. Svatá Helena

Svatá Helena, také Dunaszentilona, Sfenta Elena dostala údajně své jméno podle jedné z dcer podnikatele Magyarliho. Podle druhé dcery byla pojmenována osada Svatá Alžběta, která však pro nedostatek pitné vody zanikla a jejíž obyvatelé se poté přestěhovali do Svaté Heleny. Díky tomu zde

¹³ (Schlögl, 1925)

¹⁴ (Schlögl, 1925)

žijí společně příslušníci odlišných věr a to katolíci a baptisté (většina současných baptistů byla dříve evangelíky). Vesnice leží v nadmořské výšce 420 metrů a je vzdálená 14 km od Nové Moldavy.

„Dějiny Čechů, přistěhovalých do rumunského Banátu, jsou zajímavé. K nám do Svaté Heleny přistěhoval se lid ze Šumavy, a to v několika odděleních, zlákan byv nesvědomitými agenty. Způsob, kterým chudé rodiny s četnými dětmi z Čech vylákali, jest jednoduše nestoudný, nemohu to jinak nazvati.“¹⁵

Obyvatelé sem přišli v roce 1824 z Kšel, Hořátvel, Velimi, Libic a Nebužel. Je tedy nejstarší českou osadou v Banátu. V roce 1847 se přistěhovali katolíci ze Svaté Alžbety.

Právě náboženská roztržštěnost však stála za velkou vyspělostí obce. Jedna strana se snažila předčít druhou a to jak po stránce hospodářské, tak i kulturní. Zpočátku vyučovaly, tak jako v ostatních osadách, vzdělanější rolníci. Katolické děti jeden učitel a evangelické druhý učitel.

Na příkaz vojenských úřadů byla v roce 1850 vystavena škola římskokatolická. Evangelíci však chtěli školu vlastní a tak si v roce 1862 postavili svoji budovu. Škola fungovala až do roku 1892 a působili na ní četní učitelé, ovšem obec nemohla dlouho podporovat dva učitele a tak byla nakonec zavřena a děti musely docházet do školy katolické.

V roce 1863 pak přišel z Čech učitel Jindřich Schlögl. *„Tento mladík byl duší osady. Nebylo oboru, v němž by se nevyznal. Po 40 let učil nejen děti, ale i dospělé.“¹⁶* Jindřich Schlögl zde učil téměř čtyřicet let a po jeho smrti v jeho práci pokračovali jeho synové, Jindřich a Jan.

¹⁵ (Schlögl, 1925)

¹⁶ (Karas, 1937)

3.2.3. Eibenthal

Eibenthal, neboli Tisové údolí, dostal svůj název podle mohutných tisových lesů, které byly v jeho okolí. Obyvatelé někdy tento název počešťují a říkají Jeventál. Leží v nadmořské výšce 631 metrů a nejbližším městem je třicet osm kilometrů vzdálená Oršava.

Vesnice byla založena na počátku roku 1826 a obyvatelé připluly z Vídně po Dunaji. Většina jich pocházela z okolí Kaltovska, Berounska, Plzeňska a Čáslavska.

Obyvatelé Eibenthalu kladli, podle dostupných zdrojů, velký důraz na vzdělání. Zpočátku však ani zde nebylo učitelů a tak vyučovali sečtělí rolníci či vysloužilí poddůstojníci. První školní budova byla kamenná a byla vystavěna v roce 1848. První diplomovaný učitel z Čech pak přišel až v roce 1908 a byl jím Josef Vaněk. Po něm pak Maďar Géza Fodor, který s cílenou maďarizací vyučoval pouze maďarsky. Jeho působení popisuje František Karas následovně: „nastalo vyučování všelijaké, jen ne řádné a stálé.“¹⁷ Po jeho odchodu zde učil rodák z Gerniku Josef Nejedlý.

3.2.4. Bígr

Schnellersruhe je německé pojmenování Bígru a vzniklo po generálu Schnellerovi, který osadu pravděpodobně založil. Leží v nadmořské výšce 550 metrů. Od Oršavy je vzdálen 118 km, od Sikevice 12 km. Dlouhou dobu nebylo možné dostat se do vesnice jinak, než pěšky nebo na koni, díky čemuž byla od okolí odříznutá. Jediná sjízdná cestička vedla do 18km vzdálené vesnice Berzáska, ve které byli také obyvatelé české národnosti.

¹⁷ (Karas, 1937)

Vesnice byla založena v roce 1828 vystěhovalci z Klatovska, Plzeňska a Příbramska. Byla vystavěna na mírném svahu ve tvaru kříže. Uprostřed tohoto kříže byl vystavěn v roce 1876 kostel zároveň s první školní budovou.

Kolonisté v Bígru vzdělávání zpočátku úplně zanedbali. Ve vesnici se nevyučovalo ještě dvacet let po jejím založení. Prvním učitelem byl ochotník Josef Řehák, který vyučoval ve zvláštní místnosti při modlitebně. S výukou začal někdy okolo roku 1848 (Schlögl uvádí rok 1851¹⁸). Jeho nástupcem pak byl Adam Mleziva v roce 1865 a teprve jím byla nastolena pravidelná výuka.

S výstavbou první školy v roce 1876 začal učit nový, první diplomovaný učitel, František Mleziva, rodák z Bígru, který zde působil třicet dva let.

3.2.5. Rovensko

Výklady původu názvu této vesnice se různí. Stejný název má jedna vesnice u Jičína, podle které by mohlo být pojmenována i tato vesnice, údajně je však pojmenována též po generálu Ravenském, který vesnici založil, či po potůčku v její blízkosti Ravenska Mare. Někdy se též používá Ravensko. Leží v nadmořské výšce 866 metrů. Nejbližší vesnicí je Sikevice vzdálená osm km.

Obyvatelé připluli po Dunaji v roce 1826 pravděpodobně z okolí Jičína, Prahy, Českých Budějovic, Berouna a Lochovic. V roce 1828 pak přišlo do osady ještě dalších třináct rodin. Některé se však přistěhovali o mnoho let později, bydleli původně nedaleko Sikevice, ale tamní obyvatelé byli prý nepřátelští a okrádali je.

Obyvatelé o vzdělání pečovali již od svého příchodu a ještě roku 1828 vystavěli za pomoci vojenské správy dřevěný dům, ve kterém byla z jedné strany škola a byt pro učitele (jedna místnost) a z druhé strany modlitebna. Tato

¹⁸ (Schlögl, 1925)

škola přetrvala ještě třicet let. V Roce 1862 byla vystavěna budova zděná, která pak byla po padesáti letech znovu nahrazena novou budovou.

Ačkoli školní budovu měli v Rovensku velmi záhy, pravidelná školní výuka začala až roku 1850.

3.2.6. Šumice

Šumice leží 983 m. n. m. a do nejbližší vesnice je to přibližně třináct hodin pěšky, k nejbližším krajanům pak přibližně padesát kilometrů.

První kolonisté přišli do Šumice v roce 1827 a to asi padesát rodin, šestnáct z Plzeňského kraje, potom z Rokycanska a Příbramska.

„I v Šumici, v zapadlé horské vísce Banátské vrchoviny, učilo se hned brzy po příchodu prvních Čechů v r. 1827. Vyučování se konalo po domech a prvním instruktorem byl František Klír. Pak se určila pro děti zvláštní místnost a v 30. roce trování vesnice vystavěli občané dřevěnou školní budovu, jež přetrvala do světové války. Učitelé byli většinou z Čech, kromě posledních dvou, Ignáce Hříbala a Matyáše Šístka, kteří vyšli z vlastních řad krajanů. Šístek se dostal později za ředitele do Rešice, kde žije také četní Čechové, zaměstnaní v hornických a továrních podnicích. Z jeho rodiny vyšla jako mladá síla učitelka Šístková, po níž se dychtivě dotazují ve všech dědinách banátských.“¹⁹

Dřevěná škola byla postavena v roce 1857 z peněz vojenského pluku č. 13 z Karansebeše. V té se vyučovalo až do první světové války (úřady nařídily stavbu nové školní budovy, válka však plány přerušila). Nová škola byla otevřena až roku 1924. O tom, zda byla výuka nepřetržitá, či přerušovaná, ani o tamějších učitelích, není mnoho informací.

Přelomem byl pro Šumici rok 1929. Tehdy přišel první učitel vyslaný ministerstvem školství a národní osvěty v Praze. Jmenoval se Vítězslav Stratil,

¹⁹ (Karas, 1937)

jeho nástupcem byl později František Rataj. Díky jejich úsilí mohla vzniknout v Šumici knihovna. S dětmi také zpívali české písně, učili je české básně či se ve škole začaly používat české učebnice.

3.3. VZDĚLÁVÁNÍ V OBDOBÍ UHERSKÉ NADVLÁDY

V roce 1861 se stal Banát součástí Uherska, avšak s výjimkou Vojenské hranice, ke které patřily i české vesnice. Ovšem „roku 1873 byla Banátská vojenská hranice zrušena a její území bylo začleněno do tzv. Zalitavska (uherské části dualistického Rak.-Uherska). I když se maďarština stala povinným úředním jazykem, změny ve správním držení se v českých obcích dlouho neprojevovaly, nadále se učilo česky, později ze slabikářů a čítanek sepsaných J. Schlöglem a schválených uherskou vládou.“²⁰

Po zrušení vojenské hranice se po učitelích vyžadovala znalost maďarštiny podle zákona z roku 1879 a byli jmenováni Ministerstvem vzdělání a kultury. Učitelům byl zvýšen plat a to nejprve na 300, později na 400 a po roce 1907 na 500 florinů ročně.

Výraznější změny, které přinesla uherská nadvláda, se však projeví až po více jak třiceti letech a to po vydání Lex Apponyiho školského zákona. Dokoupil a Svoboda uvádějí:

*„Podstatnou změnu přinesl rok 1907, kdy byl v Zalitavsku vydán nový školský zákon (Lex Apponyi), na základě něhož byly školy zestátněny a maďarština se stala jedinou vyučovací řečí. V Banátě byl tento zákon uveden do praxe roku 1910.“*²¹

Školy, do té doby církevní, byly zestátněny a tak nad nimi měla vláda plnou moc. Moravcová popisuje zřizování opatroven, ve kterých byl přísný zákaz používání českého jazyka: „Hned roku 1911 byla ve Svaté Heleně zřízena maďarská opatrovna (óvoda=mateřská škola). Děti zde byly trestány bitím pokaždé,

²⁰ (Schlögl, 1925)

²¹ (Dokoupil & Svoboda, 2009)

když pronesly slovo v českém jazyce. Rodiny, které odmítaly děti do opatrovny posílat, musely jít do, tři dny vzdáleného, města a zaplatit tam pokutu. Šest dní znamenalo příliš velkou časovou ztrátu pro každého hospodáře, a tak byly raději děti do opatrovny posílány.“²²

Během tohoto období, označovaném jako „maďarizace“, bylo z krajanských škol vyhnáno mnoho českých učitelů pro nedostatečnou znalost maďarštiny, mimo jiné i Jan Schlögl v roce 1914. Na jejich místo byli dosazováni maďarští učitelé, kteří vyučovali všechny předměty v maďarštině a podle některých pramenů nedovolovali žákům v hodinách komunikovat česky ani mezi sebou. Do školních knih také zapisovaly žáky s pomadžarštěnými jmény.

Přesto však podle Josefa Schlögla ml. školy i vesnice fungovaly na dobré úrovni:

„Ku podivu! Za dob maďarské nadvlády bylo všeho hojnost. Osady kvetly, jsouce řádně spravovány, všude byly řádné a čisté školy, učitelé i faráři pracovali s lidem a pro lid. Vyučovalo se celý rok pilně, farář dojížděl do osad a vykonával služby boží ve filiálních osadách a kázal, hovořil i jednal česky. Nynější vláda má jiné starosti a nedbá o náš lid.“²³

Období Uherské vlády a s ním i maďarizace Banátu, skončilo až v roce 1920 a to na základě smlouvy podepsané v Trianonu.

3.4. VZDĚLÁVÁNÍ V OBDOBÍ SVĚTOVÝCH VÁLEK

V průběhu první světové války byla v některých školách, a to v Rovensku, Bígru a Šumici, výuka přerušena úplně.

V roce 1920, po první světové válce, bylo Trianonskou smlouvou přiděleno 22 bývalých uherských žup Rumunsku a celé území bylo rozděleno

²² (Moravcová, 2006)

²³ (Schlögl, 1925)

na čtyři provincie: Sedmihradsko, Krišana, Maramureš a Banát. Takto vzniklo Rumunské království.

Pro menšinové školství nastala významná změna. Opět se mohlo vyučovat v českém jazyce, a to v plném rozsahu. Školy se dostaly pod správu obcí. Ovšem vyskytl se jiný problém, totiž nedostatek vhodných učitelů. Za uherské vlády bylo možné povolávat učitele cizí státní příslušnosti (v případě, že ovládali maďarštinu), nový stát to však zakazoval. V českých vesnicích pak zůstal pouze jeden učitel, Jan Schlögl ve Svaté Heleně. Stát později školy opět zestátnil a dosadil sem učitele rumunské, umožnil však mezinárodní dohodou vysílání učitelů z Čech.

„Mezi první a druhou světovou válkou bylo asi šest českých učitelůch, nebyli tady napořád, ale každé tak, jako to je i dneska, asi na dva na tři roky a potom zase odešel a přišel jinej, ale vždycky tady byl nějaký učitel místní, kterej byl pořád, nebo učitelka místní, který vyučovali v rumunskéj řeči.“²⁴

Čeští učitelé směli vyučovat pouze některým předmětům a to českému jazyku, zpěvu a vlastivědě, přičemž děti měly mateřský jazyk jen první dva roky školní docházky, v dalších ročnících už se vyučovalo v rumunštině.

Těsně před vypuknutím druhé světové války se však tato situace radikálně změnila. Rumunská fašistická vláda zakázala všem cizím státním příslušníkům působení ve státních službách a tak spolupráce s českými učiteli znovu zanikla.

3.5. VZDĚLÁVÁNÍ V OBDOBÍ KOMUNISMU

Po úplném nastolení lidově-demokratického režimu vyšla řada nových zákonů a ustanovení, podle kterých mimo jiné měly veškerou úlohu ve směřování a dohled nad veškerým vzděláváním v Rumunsku organizace

²⁴ (Kocman & Konfršt, 2001)

komunistické strany. Tak bylo stejně jako v celé zemi i v českých vesnicích vzdělávání politizováno.

Vyšly tyto nové zákony:

→ *zákon o reformě vzdělání z roku 1948 (úplná laicizace vzdělání)*

→ *zákon o vzdělávání z roku 1968*

→ *úprava statutu učitelů z roku 1969²⁵*

Ředitelé škol byli sice jmenováni školními inspektoráty, ale pouze se souhlasem komunistické strany. Většina učitelů se pak musela zapsat do stranických organizací a každý měsíc se museli účastnit politického školení. Děti byly zapsány do organizace „Sokoli vlasti“ (v předškolním věku) a později, ve věku osmi až čtrnácti let do Pionýrské organizace. Ve školách pak viseli portréty politických lídrů a u příležitosti narozenin Nikolaje *Ceaușeska* (komunistického vůdce) probíhal v kulturních domech program, kde děti pěly ódy a básně oslavující jeho osobu.

V té době byly školy čtyřleté, vyučovacím jazykem byla čeština. V roce 1957 byl pak na některých školách (Gerník, Svatá Helena, Eibenthal a Šumice) zřízen i druhý stupeň, kde už se vyučovalo v rumunštině s češtinou pouze jako s volitelným předmětem.

Protože spolupráce s tehdejším Československem byla v roce 1960 ukončena, ve vesnicích byl nedostatek českých učitelů. Na volná místa byli dosazováni učitelé rumunští. Situace se zlepšila až v 70. letech, kdy bylo žákům z českých vesnic umožněno studovat na pedagogické sekci reálného lycea v Nadlaku. Jeho absolvování jim umožnilo získat řádnou učitelskou kvalifikaci. Mohli pak vyučovat na českých menšinových školách. Byli to v Gerniku Alois Špicel a Josef Pešic, ve Svaté Heleně František Roch, Alena Gesce a Josef Dlouhý, v Bígru Josef Mleziva a v Rovensku František Šubrt (někteří z nich vyučují české žáky dodnes).

²⁵ (Gecse, 2013)

4. VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V RUMUNSKU

Menšinové školy v Rumunsku, a tedy i ty české v Banátu, jsou, tak jako ostatní školy, státní a patří pro ně Rumunský vzdělávací systém. Ten prošel od dob pádu komunistického režimu mnoha reformami. První změna nastala teprve na podzim roku 1994, pět let po revoluci, kdy vešel v platnost nový zákon o vzdělávání. Nový statut pedagogických pracovníků vešel v platnost až v roce 1997. Od roku 2011 platí nový školský zákon č. 1.

Vzdělávání v Rumunsku je založeno na egalitářském systému, občané tedy neplatí žádné školné. Přístup k bezplatnému vzdělávání je garantován čl. 32 v rumunské ústavě. Správu nad veškerým školstvím obstarává Ministerstvo školství a výzkumu, jehož hlavní sídlo je v Bukurešti.

V roce 2011 vešel v platnost, jak je uvedeno výše, nový školský zákon č. 1. Tento zákon přinesl mnoho velmi významných změn pro základní školství.

Jednak se zvýšily požadavky na vzdělání učitelů základních škol, kteří podle nového zákona musí mít pedagogické vzdělání na vysoké škole (do té doby stačilo pedagogické lyceum). Pokud vyučují na prvním stupni, stačí tři roky vysokoškolského studia (bakalářský program), na druhém stupni už však potřebují mít splněných pět let studia, tedy (magisterský program). Mnoho učitelů po celém Rumunsku si tedy v současné době dodělává vzdělání.

Další významnou změnou je zpřísnění zákona o fyzických trestech, které jsou zvláště na vesnických školách v Rumunsku stále běžnou součástí výuky.

Žáci jsou povinni, od roku 2011, desetileté školní docházce. Základní škola má však jen osm stupňů, zbylé dva roky si tedy musí děti doplnit na střední škole. Dříve bývala po desáté třídě závěrečná zkouška, dnes už však stačí jen splnit docházku.

Od roku 2014/2015 by měl přibýt ještě nultý (přípravný) ročník, který bylo dosud možné přeskočit. Povinná školní docházka by se tedy měla prodloužit na jedenáct let.

Rumunský vzdělávací systém má, tak jako většina evropských států, čtyři úrovně:

- Mateřské školy (od čtyř do šesti let)
- Základní školy (od sedmi let do dokončení desáté třídy)
- Střední školy (obvykle čtyřleté, ukončené „baccalaureate“ (maturitou), ne všichni studenti však ukončují maturitou)
- Vysoké školy (tříleté bakalářské studium, dvouleté magisterské)

4.1. ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Základní školy v Rumunsku jsou osmileté. Většina z nich je státních a tedy bezplatných, včetně některých učebnic a sešitů, zbylé dětem musí obstarat rodiče na vlastní náklady. V jedné třídě může být maximálně třicet dětí, i když optimum je dvacet pět dětí.

Škola obvykle začíná v polovině září a končí v polovině června. Je rozdělena na dva semestry. Dále mají školy prázdniny a to celkem čtyřikrát v roce. Vánoční, které trvají dva až tři týdny a jsou na konci prosince a začátku ledna, v lednu pak ještě jeden týden po ukončení zimního semestru a před začátkem letního, jarní, dříve Velikonoční, které bývají obvykle v dubnu a trvají

dva týdny, letní velké prázdniny, které začínají v polovině června a končí začátkem září a pro děti v prvních čtyřech ročnících ještě jeden týden na začátku listopadu.

4.1.1. Rozvrh hodin

V prvních čtyřech letech studia mají žáci obvykle jednoho učitele, pouze na některé specializované předměty (cizí jazyk, sporty, počítače) mohou mít dalšího učitele. Základní předměty jsou Matematika, Rumunský jazyk, Historie (dějepis), Geografie (zeměpis), Věda, Umění, Základy PC, Náboženství, Hudba (hudební výchova), Tělocvik a Občanská výchova.

Na vyšším stupni, tedy od páté třídy, mohou mít až třicet či třicet dva hodin týdně. Přidané jsou předměty Biologie, Fyzika, Chemie, Latina a Technologie. Vyučující je specialista na určitý předmět a učitelé se tedy střídají.

Všechny děti by též měly již v základním stupni vzdělávání absolvovat tři až čtyři roky cizího jazyka, obvykle jde o angličtinu, francouzštinu či němčinu.

České děti mají větší hodinovou dotaci, než školy rumunské, a to právě díky odlišnému mateřskému jazyku, kdy na prvním stupni mají, kromě obvyklých předmětů, navíc ještě čtyři hodiny rumunštiny a na druhém stupni čtyři hodiny češtiny. (rozvrh hodin viz. Přílohy)

Časově trvá jeden vyučovací blok padesát minut, tedy o pět minut více než v České republice. Přestávky jsou po deseti minutách, delší přestávka je dvacetiminutová.

4.1.2. Hodnocení

Calificative – kvalifikace pro první čtyři ročníky na základní škole má čtyři odlišné hodnoty. Nejlepší výsledek je známkován označením „FB“, což je

zkratka pro „Foarte Bine“ a odpovídá českému „Výborně“, nebo české jedničky. Při horším výsledku mohou žáci dostat „B“, „Bine“ (dobré), „S“ je označením pro „Satisfăcător/Suficient“ srovnatelné s „dostatečně“ a doslova znamená uspokojující, vyhovující a poslední známkou, při které už žáci neprospívají je „I“ „Nesatisfăcător/Insuficient“ srovnatelné s českým neprospěl.

Žáci, kteří na konci školního roku dostanou známku „I“ mají všeobecnou zkoušku z předmětu v době letních prázdnin. Pokud ani v této zkoušce neprospějí, musí opakovat ročník. Znamky na konci školního roku jsou hodnocením za proběhlý semestr, nikoli za rok.

V následujících čtyřech ročnících základní a na střední škole je hodnocení odlišné. Používá se desetibodové hodnocení, kdy „10“ je nejlepší známkou a „1“ nejhorší. Pokud je student hodnocen na konci školního roku průměrem známek z dílčích zkoušek a testů nižší známkou než „5“, neprospěl a musí v průběhu letních prázdnin absolvovat zkoušku ze znalostí probraných v daném roce v předmětu, pokud ani u této zkoušky neprospěje, opakuje ročník.

Stejný způsob hodnocení se využívá i na všech menšinových školách.

4.1.3. Examen

Na konci osmé třídy všichni žáci prochází tzv. Testare nationale, celostátním testováním, kterému se v krajských vesnicích říká „Examen“. Testy jsou v písemné formě a testuje se znalost rumunštiny a matematiky (v menšinových školách i z mateřského jazyka).

Examen se píše v jeden den plošně po celém Rumunsku. Nikdo ze zaměstnanců školy nezná otázky, ani podobu testu dopředu. Vše se dozvedí až v den zkoušky, kdy se test posílá prostřednictvím internetu do škol

z Ministerstva školství, kde byly vytvořeny. Na jeho vypracování mají žáci přesně dvě hodiny.

Oprava probíhá na nejbližší centrální škole, pro české krajské školy se jedná o školu v Moldavě. Výsledky testu jsou pro žáky velmi důležité, protože jim umožňují přijetí na střední školy. V Rumunsku se dělají přijímací zkoušky pouze na školy umělecké, sportovní a pedagogické, kde je třeba prokázat určitou míru nadání, ale o přijetí na všechny ostatní školy se rozhoduje na základě průměru známek z celkové doby studia a na základě právě zmiňovaného Examenu. Znamky mají důležitost pouze z 25%, a z celých 75% se rozhoduje o přijetí právě na základě těchto testů.

4.2. FINANCOVÁNÍ ŠKOL

Školy jsou, tak jako u nás, zřizovány jako státní příspěvkové organizace a hospodaří tak s financemi veřejných rozpočtů. České školy v Banátu jsou financovány rumunskou vládou, všichni tamější obyvatelé, ač se hrdě hlásí k češtví a čeština je jejich mateřštinou, mají rumunské občanství. Česká republika však poskytuje řadu dotací (např. na výstavbu škol, či jejich vybavení).

Podle nového zákona jsou finance poskytované jednotlivým školám závislé na počtu zapsaných žáků. Z těchto financí jsou hrazeny jak platy učitelů, tak veškeré školní pomůcky.

Francis Draxel, předseda jihobanátské pobočky Demokratického svazu Slováků a Čechů v Rumunsku, upozorňuje na problém, se kterým se české menšinové školy potýkají. K získání dostačujícího finančního obnosu pro správné fungování škol je potřeba minimálně 20 žáků (české školy v Banátu obvykle mají nižší počet žáků). V případě, že škole finance nevystačí, může na konci roku podat žádost na místní obecní úřad a schodek se pak dorovnává z obecní kasy. V případě krajských obcí je zde ovšem další problém, totiž

nedostatek financí i v obcích. V takovém případě pak obec žádá stát o příspěvek pro školy.

5. SPOLUPRÁCE S ČESKOU REPUBLIKOU

Češi vždy poskytovali ve snaze uchování české kultury a vzájemných vztahů, podporu svým krajanům a to v různých formách. Jednak se jednalo o podporu duchovní, kdy byli vysíláni do těchto krajín učitelé a kněží z Čech, kteří zde udržovali český jazyk i katolickou víru, nebo se vesnicím přispívalo materiálním vybavením (např. knižními publikacemi v mateřském jazyce). Tato spolupráce fungovala již od příchodu Čechů do Rumunska. Kvůli neblahým historickým událostem musela být však několikrát přerušena. Poprvé to bylo v době Maďarské nadvlády (v roce 1861 připadl Banát Uhersku, s výjimkou Vojenské hranice. Ta zůstala Rakousku až do roku 1873. Změny se však dlouho neprojevovaly, ale v roce 1907 byl vydán školský zákon Lex Apony, kvůli kterému byly školy zestátněny, byly na ně dosazeni maďarští učitelé a maďarština se stala jediným vyučovacím jazykem) kvůli které nejen, že byly násilně přetrhány vazby s Českem, ale česká kultura byla násilně pošlapávána a maďarizována (na školách se např. nesmělo pod přísným trestem učit v českém jazyce a žáci se před maďarským učitelem směly bavit pouze maďarsky), podruhé během světových válek, a naposledy v období komunismu, kdy mohli Češi z Rumunska navštěvovat své příbuzné maximálně jednou za dva roky a to pouze po splnění mnoha formalit. V této době byl též zakázán pohyb turistů a jejich ubytování na území Banátu (přesto se našlo několik odvážlivců, kteří neodolali a vesnice navštěvovali i přes hrozící nebezpečí).

Po pádu komunismu, tedy začátkem 90. let byly vztahy opětovně navázány. Česká vláda pamatuje na své krajanů na mnoha úrovních, především však poskytuje podporu krajanům v oblasti kultury a vzdělání, o čemž podrobněji pojednává následující kapitola.

Mimo vládní podpory zde začala též působit řada ziskových i neziskových organizací, které se snaží podporovat různými způsoby místní obyvatele. K těm nejvýraznějším patří např. Kudrnovci Vildy Dvořáka, kteří organizují agroturistické pobyty a poskytují tímto způsobem formu humanitární pomoci, dále Klub českých turistů, díky kterému vznikaly filmové a jiné dokumenty pro propagaci Banátu a od roku 1995 zde působí Člověk v tísni, který výrazně zlepšuje životní podmínky místní komunity (vybavují a pomáhají přestavovat a opravovat školy v krajských vesnicích, získávat granty na podporu kulturních aktivit, opravy příjezdových komunikací a vozovek, zlepšení zdravotní péče, výstavbu nádrží na pitnou vodu ad.; zástupcem člověka v tísni pro oblast Rumunsko je fotograf a novinář Ivo Dokoupil).

Mohli bychom však jmenovat i mnoho dalších organizací, či jednotlivců, kteří výrazně přispěli k místnímu rozvoji (Brontosauři, YMCA, Vilma Anýžová, řád Svatého Kříže).

5.1. VLÁDNÍ PODPORA V OBLASTI VZDĚLÁNÍ A KULTURY

Vládní podporu u krajanů zajišťuje především Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) ve spolupráci s Domem zahraniční spolupráce (DZS), kteří se snaží především zajistit zachování českého jazyka a kultury. Tyto snahy jsou v současné době obsaženy v Programu podpory českého kulturního dědictví, schváleného v roce 2010:

„Na základě usnesení vlády České republiky ze dne 9. dubna 2010 č. 262 o pokračování Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2011

až 2015, ve znění usnesení vlády ze dne 13. června 2012 č. 414, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy:

- vysílá učitele českého jazyka ke krajauským komunitám v zahraničí;
- každoročně poskytuje krajanům 15 stipendijních míst ke studijním pobytům v délce dvou semestrů na veřejných vysokých školách v České republice;
- nabízí krajanům 60 stipendijních míst ve čtyřtýdenním jazykovém kurzu v České republice;
- přijímá 20 vyučujících z řad příslušníků krajauských komunit do dvoutýdenního kurzu metodiky výuky českého jazyka;
- přijímá 3 studenty ke studiu oboru pedagogika na středních odborných školách v České republice (pilotní projekt);
- poskytuje podporu krajauským spolkům, které se účastní vzdělávání v rámci projektu Česká škola bez hranic a podobných projektů zaměřených na výuku českého jazyka a reálií v zahraničí formou poskytování peněžních darů).“²⁶

Podobná forma podpory začala již o mnoho let dříve, usnesením vlády České republiky ze dne 12. dubna 1995 zákonem č. 217 o zřízení vládních stipendijních míst na vysokých školách v České republice pro krajanu a o vysílání učitelů ke krajauským komunitám v zahraničí na léta 1995 až 2000. S Rumunskem však spolupráce začala na základě žádosti až v roce 1998.

5.2. KRAJAUSKÝ UČITELÉ

V rámci již zmíněného Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí vysílá DZS z pověření MŠMT do Banátu diplomované učitele z Česka.

Vysílání učitelů započalo již v 50. letech 19. století a přes několiké přerušení v minulosti, naposledy v roce 1959, bylo v roce 1998 znovu obnoveno

²⁶ <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/krajausky-vzdelavaci-program>

a to za velkého přispění tehdejšího velvyslance ČR v Rumunsku Jaromíra Plíška.

Prvními diplomovanými učiteli byli²⁷ :

1857	Gerník	Vincenc Zamhouřil	
1854	Svatá Helena	Antonín Holeček	(1863 – Jindřich Schlögl)
?	Eibenthal	Josef Vaněk	
1865	Bígr	Adam Mleziva	
1854	Rovensko	Matěj Hájek	
1878	Šumice	Josef Březina	

Mezi nejvýznamnější z prvních učitelů, vyslaných ke krajanům, byl dobrovolník z Královéhradecka Vincenc Zamhouřil. Na Gerník přišel v roce 1857 a působil zde až do roku 1881, kdy byl zavražděn z neznámých důvodů.

Další významnou postavou byl Jindřich Schlögl taktéž z Královéhradecka. Od roku 1863 působil na Svaté Heleně až do své smrti v roce 1897. Jako učitel byl velmi uznávaný a významně se zasloužil o rozvoj jazyka i kultury, jak svým působením na škole, tak sepsáním vzdělávacích pomůcek, slabikářů či čítanek, které byly schváleny Uherskou vládou a ze kterých se ještě dlouhá léta po jeho smrti vyučovalo. Jeho nástupcem se stal jeho syn Jindřich Schlögl, a později jeho bratr Jan Schlögl, který byl po vydání Aponyiho „Nového školského zákona“ za maďarizace vyhnán.

Jaroslav Svoboda a Ivo Dokoupil období maďarizace popisují následovně: *„Maďarizační tlak stoupal i v dalších českých obcích, ve školách se čeština nesměla používat ani jako řeč pomocná, úřady měly námitky i proti českým křesťm*

²⁷ (Urban, 1930)

jménům a českému zpěvu. Během první světové války se v některých českých vesnicích už nevyučovalo vůbec.“²⁸

Situace se změnila až po první světové válce, přesněji až po roce 1919, definitivně 1920, kdy byly české osady v Banátě připojeny k rumunskému království. Pro české školství tím nastala zřetelněji příznivější situace (rumunské úřady povolily vyučování v českém jazyce). Díky nedostatku kvalifikovaných učitelů byla obnovena spolupráce s ČSR a to mezistátní dohodou z 20. let, kdy rumunské ministerstvo školství povolilo působení českých učitelů vysílaných do Rumunska.

Na základě této dohody pak přišel roku 1929 učitel Vojislav Stratil, který působil na Šumici, jehož pak roku 1931 vystřídal František Rataj a ve stejném roce přišel do Svaté Heleny učitel Ladislav Šrubař, později vystřídaný Antonínem Jirkovským. Od roku byl 1935 další učitel na Bígru (jehož jméno se nevyskytovalo v žádných použitých pramenech) a roku 1938 na Eibentále Josef Ivánek.

Krátce nato, v roce 1939, přišla druhá světová válka, kvůli které všichni učitelé z ČSR museli jako nežádoucí cizinci Rumunsko opustit.

„Ministerstvo školství a národní osvěty začalo učitele do většiny českých vesnic v Rumunsku znovu vysílat až po roce 1946, tentokrát k jednoročním nebo dvouletým stážíím.“²⁹ Na stážích se vystřídali pan učitel Karel Schee (1954-1956) a Karel Pejša (1956-1958) v Šumici, ve Svaté Heleně pan učitel Vejmola (1947), Kosan (1949-1950), Kilar (1951-1953), Karel Janoušek a Antonín Svoboda, v Gerniku pan učitel Janša (1946-1947) a Přemysl Dutý (1955-1957) a v Eibenthalu pan učitel Josef Hornišer (1947_1949) a Přemysl Dutý (1957-1959). Už po jedenácti či dvanácti letech této spolupráce byly však tyto stáže opět ukončeny, údajně pro nezájem obou zúčastněných stran.

²⁸ (Dokoupil & Svoboda, 2009)

²⁹ (Dokoupil & Svoboda, 2009)

Spolupráce byla opětovně navázána až v roce 1998 na žádost Jaromíra Plíška. „...potom sme si vyžádali, to už jsem udělal já, že sem se smluvil s pánem ambasadorem, kterej tenkrát tady účinkoval, s Jaromírem Plíškem a prosil sem ho, abych k nám moh zasejč přijít český učitel, abych československá vláda tý doby se svolila, abych krajanům mohla vyhovovat ve školství zdravotnictví a kultuře, takže von to promluvil u nich doma na vládě a rozhodlo se to, že by se sem moh poslat nějakej

učitel češtiny, kterej podle rumunštiny znovu zasejď bude učit češtinu.“³⁰

Česká republika začala do Rumunska vysílat 3 - 4 učitele a to na Gernik, Svatou Helenu, Rovensko a Eibenthal. Kvůli vylidňování vesnic a ubývání počtu žáků ve školách však byl tento stav snížen a v současné době jsou vysíláni pouze dva učitelé. Jeden působí na Eibenthale, druhý má na starosti společně Svatou Helenu a Gernik, do Rovenska přestal být učitel vysílán ve školním roce 2002/2003.

V následující tabulce je podrobně vypsán seznam učitelů, kteří od roku 1998 až do dnešních dnů působili v Rumunsku:

³⁰ (Kocman & Konfršt, 2001)

Seznam učitelů vysílaných do Banátu českou vládou³¹:

Od 10. 1. 1998	Svatá Helena	Gerník	Rovensko	Eibenthal
	-	Pavel Sumec	Vilma Anýžová	Jaroslav Svoboda
1998/1999	Vilma Anýžová a Kateřina Kučová	Pavel Sumec a Vilma Anýžová	Radka Smolíková	Jaroslav Svoboda
1999/2000	Petr Skořepa	Markéta Světlíková	Lenka Nováková	Tomáš Procházka
2000/2001	Martina Kopáčková	Ludmila Šťástková	Lenka Nováková	Jaromír Kopřiva
2001/2002	Petr Skořepa	Jaroslav Svoboda	-	Michaela Sekaninová
2002/2003	Petr Skořepa	Jaroslav Svoboda	-	Michaela Sekaninová
2003/2004	Petr Skořepa	Jana Foldynová	-	Jaromír Kopřiva
2004/2005	Marta Skříčková	Jana Foldynová	-	Jaromír Kopřiva
2005/2006	Petr Skořepa	Martina Kopáčková	-	Jaromír Kopřiva
2006/2007	Petr Skořepa	Ludmila Šťástková	-	Ondřej Syrovátka
2007/2008	Petr Skořepa	Jaroslav Svoboda	-	Hana Hermannová
2008/2009	Petr Skořepa	Jaroslav Svoboda	-	Hana Hermannová
2009/2010	Petr Skořepa	Matěj Březina	-	Hana Hermannová
2010/2011	Hana Lejskeová	*	-	Jolana Budigová
2011/2012	Hana Lejskeová	*	-	Kateřina Roháľová
2012/2013	Petr Skořepa	*	-	Kateřina Roháľová
2013/2014	Petr Skořepa	*	-	Kateřina Roháľová

*výuku zajišťuje učitel ze Svaté Heleny

³¹ (Gecse, 2013)

„Dodneska tady máme českýho učitele a to nás moc těší, chtěli sme, abych naše mládež zoláštne mládež, nemluvila špatnou zkaženou češtinou, protože už to tak vypadalo, ty mladí všichni mluvili tak napolovic, nějaký slova rumunštiny, nějaký češtiny, voni sami si rozuměli, ale dyž to poslouchal někdo jinej, ať to byl třebaš Čech úplnej, kterej neovládá ten druhěj jazyk, tak tomu nerozuměl nic, anebo dyž to byl Rumun, tak taky ne, protože to nebylo ani česky, ani rumunsky, no dneska už můžeme říct, že ty děti školního věku jsou připravený natolik, že můžou česky dosti běžně mluvit.“³²

5.2.1. Požadavky na uchazeče

Komunity, které mají zájem o udržení české identity, si o učitele zažádají sami. Výběrové řízení učitelů pak zajišťuje DZS. Důležitými faktory při rozhodování o vhodných kandidátech jsou nejen vysokoškolské vzdělání, uchazeč musí být absolventem vysokoškolského studia v magisterském studijním programu přednostně v oboru čeština, ale také nezbytné vlastnosti pro zvládnutí takto náročné pozice, jako jsou organizační schopnosti, kladný vztah k venkovskému prostředí, psychická odolnost, samostatnost, komunikativnost, aktivita, nekonfliktnost, tolerance či optimismus, také se očekává dobrý vztah ke krajanům. Při výčtu požadovaných vlastností je třeba si uvědomit, že práce učitelů probíhá ve velmi náročném sociálním prostředí, za velmi tvrdých životních podmínek. Komunity také často požadují ovládnutí práce na PC a zkušenosti s vydáváním časopisů, vítají u učitele ovládnutí hry na hudební nástroj, zpěv, také vztah k práci v knihovně, či umělecké nadání.

Od učitelů je vyžadována práce nejen na školní půdě, tedy výuka českého jazyka, ale také propagace češtiny, české literatury i české kultury a spolupráce s úřady zastupujícími Českou republiku či kulturními subjekty propagující českou kulturu. Učitelé se pak věnují mnoha různorodým činnostem od vydávání školních časopisů (samozřejmě v češtině), přes pořádání kulturních, či sportovních akcí, organizaci volnočasových aktivit, uměleckých

³² (Kocman & Konfršt, 2001)

i jiných kroužků, zřizování a vedení webových stránek obce, pořádání letních táborů, zajišťování sponzorských darů pro školy, až po spolupráci na překladech a vydávání prací o místních dějinách a každoroční organizace olympiády v Češtině.

6. SOUČASNÁ PODOBA VZDĚLÁVÁNÍ

Banátské školy se potýkají s velmi závažným problémem, kterým je vylidňování obcí a s tím spojený úbytek dětí. Některé školy už musely být zavřeny. V předloňském roce, tedy na konci roku 2012, to byla škola v Šumici a o rok později škola v Rovensku. Děti musí navštěvovat školu rumunskou v další vsi, cesta tam však trvá přibližně hodinu. Podobná hrozba visí i nad ostatními školami, které se již teď potýkají s finančními problémy způsobenými nedostatkem dětí.

V Gerniku, ve Svaté Heleně, v Eibenthale a Bígru jsou školy zatím otevřené. Pro všechny platí rumunský zákon, který je štedrý k menšinám a umožňuje výuku mateřského jazyka. Díky tomu ve většině krajanských škol probíhá výuka českého jazyka. Na prvním stupni jsou obvykle všechny předměty pouze v češtině a rumunština je samostatným předmětem. Na druhém stupni pak mají děti všechny předměty v rumunštině a samostatným předmětem je čeština.

Josef Kocman vypráví: *„Českej učitel učil česky a rumunskej rumunsky, všechny třídy, vod první do sedmý, tak jak to tady bylo až do řekneme do*

*vosumdesátýho roku minulýho století, dříve se vyučovalo sedm let, potom se udělalo na vosum, teď se míní předělat základní školu na deset let.*³³

Pouze v Eibenthalu jsou již od prvního stupně všechny předměty vyučované v rumunštině a čeština je předmětem samostatným, dobrovolným, a přesto hojně navštěvovaným. V Eibenthalu si lidé zvolili takto sestavenou výuku již v šedesátých letech, aby jejich děti měly dobrou úroveň rumunštiny a mohly se tak lépe uchytit v budoucím životě v Rumunsku.

6.1. VÝUKA

Výuka všech předmětů obvykle probíhá transmisivně, kdy žáci pouze poslouchají, nejsou nuceni samostatně přemýšlet, pouze opakovat učitelova slova, nejsou zde žádné snahy o kooperativní vyučování, ani o rozvoj kreativity. Tyto snahy vycházejí pouze ze stran učitelů vyslaných z České republiky.

Rumunští učitelé nedávají prostor pro diskusi, nerozvíjí tedy samostatné uvažování, ani kritické myšlení. Od žáků se obvykle očekává jen přesné opakování učebnice či učitelových slov. Většinou tedy memorují encyklopedické informace, ovšem bez hlubšího porozumění.

Podle výpovědi Ludmily Šťástkové, učitelky vyslané z Čech v letech 2000/2001 je *výuka v rumunských školách velmi „zkostnatělá“*. *Vyučující striktně vyžadují, aby děti seděly a psaly a psaly. Jsou nuceny se „biflovat“ nazpaměť, neznají práci ve skupinkách atp.*³⁴

Učebnice, které se používají na prvním stupni, jsou stejné, jako učebnice rumunské, ovšem s českým překladem. Pro krajanské vesnice je přeložila Alena Gesce. Ve školách je také spousta českých knih, které zaslalo MŠMT ve spolupráci s DZP.

³³ (Kocman & Konfršt, 2001)

³⁴ (Rosůlek, 2001)

6.2. SOUČASNÁ SITUACE V JEDNOTLIVÝCH ŠKOLÁCH

6.2.1. Gernik

V Gerniku je ředitelem František Bouda a v češtině mu vypomáhá krajský učitel z Česka Petr Skořepa, který dojíždí dva dny v týdnu. Celkem má škola osm učitelů na deset dětí. Momentálně fungují dvě třídy, v jedné je spojen druhý a čtvrtý ročník. Rozvrh je přizpůsoben tak, aby se ve stejnou dobu učili stejným předmětům. Ve druhém ročníku je jedno dítě, ve čtvrtém jsou dvě děti. Druhá třída tvoří dvě děti v pátém ročníku, dvě v sedmém a tři v osmém.

Ještě v roce 1999 však bylo dětí tolik, že musela být výuka rozdělena na dopolední pro první stupeň a na odpolední pro druhý stupeň, protože všechny děti by se do školy nevešly, jak vypovídá jeden z bývalých žáků:

„Od první do čtvrté chodí školáci ráno od osmi hodin, ale od páté do osmé třídy se chodí odpoledne od jedné hodiny. Jedna hodina ve škole trvá padesát minut a pak máme přestávku, tu někdy máme 10 nebo 20 minut.“³⁵

Dětí v Gerniku stále ubývá, jak je zřejmé z následující tabulky, a nad školou tak visí hrozba, že bude v několika příštích letech zavřena a zbylé děti budou muset dojíždět do nejbližší vesnice Pagina Matey. V následující tabulce je zaznamenán postupný úbytek dětí v Gerniku a současný stav³⁶:

³⁵ Z časopisu Gernický zvoneček, květen 2001 (žák Gernické školy Karel Mašek

³⁶ Ze soukromých dokumentů gernické školy.

školní rok	1960- 1961	1970- 1971	1980- 1981	1990- 1991	2000- 2001	2010- 2011	2012- 2013	2013- 2014
Školka*				37	23	5	3	5
1. třída	20	16	18	19	11	2	1	0
2. třída	16	11	16	15	10	0	0	1
3. třída	13	24	19	17	3	2	2	0
4. třída	25	17	12	14	11	2	2	2
5. třída	-	25	16	15	7	3	0	2
6. třída	-	18	11	11	10	6	2	0
7. třída	-	20	18	18	7	5	3	2
8. třída	-	21	16	16	9	3	6	3
Celkem	74	152	130	128	68	30	19	15

*pojmem školka je myšlen počet dětí předškolního věku.

V Gerniku byla v letošním roce také neoficiálně otevřena školka, sponzorovaná jedním z příznivců Banátu z Česka. Ve školce jsou v současné době tři děti, dva chlapci ve věku pět let a jeden tříletý chlapec. Paní učitelka nemá pedagogického vzdělání. Program ve školce je minimální. Snahy o výrobu a kreslení, dodržování pitného režimu a svačiny. Hraní her ale vše čistě jen na zájmu dětí. Žádné rozcvičky, žádné výraznější vedení. Pro děti je přínosné zejména to, že mají možnost setkávat se a komunikovat s jinými dětmi a pomalu si zvykat na nějaký pravidelný režim.

Na Gerniku je také jeden chlapec s poruchou autistického spektra. Ten musí dojíždět do školy do Rešic.

Ve škole děti mají, mimo jiných předmětů, též náboženství (katechismus), které vyučuje místní farář Benjamin Palie. Povinně mají jednu hodinu týdně, ale na přání pana faráře děti ještě docházejí jednou týdně na hodiny do kostela, což není ve školském zákonu, ale pan farář známkuje děti i podle docházky do kostela.

6.2.2. Svatá Helena

Ve Svaté Heleně je v současné době ředitelkou M. Calescu, jejím zástupcem je učitel František Roh. Také zde působí krajanský učitel z Česka Petr Skořepa a to tři dny v týdnu.

Mgr. Skořepa zde mimo českého jazyka vyučuje též hudební výchovu, výtvarnou výchovu a praktické činnosti a v odpoledních hodinách organizuje zájmové kroužky např. kroužek „Pějme píseň“, promítání českých filmů či jednorázové aktivity, jako jsou besídky, olympiády atp. Také vydává školní časopis GH okénko, který vychází jak v Gerniku, tak ve Svaté Heleně (GH okénko je spojením bývalého gernického časopisu Gernický zvoneček, který v roce 2000 založila učitelka z Čech Ludmila Šťástková a helénského časopisu Helénské okénko).

Ve škole je celkem dvacet šest dětí. Také tu funguje školka, o kterou se stará paní učitelka Sofi Štěpničková. Do školky dochází osm dětí, z toho šest českých, ti docházejí pravidelně a dvě rumunské s nepravidelnou docházkou.

V tabulce je zobrazen úbytek žáků na Svaté Heleně³⁷:

Školní rok		1989	1991	2006	2010	2013	2014
Celková populace		980	710	450	349	317	
Mateřská školka	Počet žáků	75	54	24	17	10	8
	Počet učitelů	2	2	2	1	1	1
První stupeň	Počet žáků	82	68	35	19	12	10
	Počet učitelů	4	3	2	1	1	1
Druhý stupeň	Počet žáků	83	56	48	19	21	16

³⁷ Ze soukromých dokumentů gernické školy.

	Počet učitelů	10	7	6	5	5	5
Celkový počet žáku		240	178	107	55	43	34

6.2.3. Eibenthal

V Eibenthale je ředitelkou Marie Pospíšilová. Působí zde krajanská učitelka z Česka Kateřina Rohalová, která mimo češtiny vede i řadu kroužků pro děti v odpoledních hodinách, díky čemuž mohou děti z Eibenthalu využívat smysluplně svůj volný čas. Mají možnost navštěvovat výuku anglického jazyka, divadelní kroužek, turistický kroužek, výtvarný kroužek, sportovní kroužek či hru na flétnu.

Následující tabulka zobrazuje úbytek dětí na Eibenthale od roku 2003/2004 do roku 2013/2014³⁸:

ŠKOLNÍ ROK	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
MŠ	18	19	20	22	24	17	16	14	11	10	10
0.TŘÍDA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3
1.TŘÍDA	8	6	5	1	6	5	1	7	3	3	2
2.TŘÍDA	7	8	6	6	4	5	5	1	7	3	3
3.TŘÍDA	11	7	8	6	5	1	5	5	1	7	3
4.TŘÍDA	11	11	7	8	6	5	1	5	4	1	7
5.TŘÍDA	7	11	11	7	9	6	5	1	5	4	1
6.TŘÍDA	5	7	11	11	7	9	2	5	1	6	4
7.TŘÍDA	9	5	7	10	11	7	6	2	5	1	6
8.TŘÍDA	5	9	5	5	10	11	8	6	2	4	1
CELKEM	81	83	80	76	82	66	49	46	39	41	40

³⁸ Ze soukromých dokumentů gernické školy.

Obyvatelé Eibenthalu se v šedesátých letech domluvili, že se čeština bude vyučovat jen dobrovolně a děti budou mít, pro lepší uplatnění v budoucím životě, rumunštinu i na prvním stupni, jak popisuje Josef Kocman:

„A tak se česká škola zrušila úplně a nevyučovalo se ani v těch prvních ročnících, to bylo v šedesátém druhém roce, dyž se zrušila úplně.“³⁹

Od šedesátých let je tedy Eibenthal jediná krajanská vesnice, kde se nevyučuje povinně čeština ani na prvním stupni. Výuka češtiny funguje pouze jako volitelný předmět, navštěvují ji však nejen všichni čeští žáci, ale i někteří rumunští (Eibenthal je spojen s rumunskou vesnicí Ujbánie).

Právě kvůli malému počtu hodin, věnovaným českému jazyku i pro velký počet rumunských žáků děti ustupují od používání českého jazyka ve škole a navzájem se mezi sebou baví rumunsky. Jak uvádí ve své závěrečné zprávě Kateřina Rohalová: *„Tím, že veškerá výuka probíhá v rumunštině, je velice těžké děti přimět k tomu, aby mluvily mezi sebou alespoň na hodinách českého jazyka a na akcích pořádaných českým učitelem, česky.“⁴⁰*

6.2.4. Bígr

V Bígru stále ještě škola funguje, i když je zde pouze osm dětí. Všechny vyučuje pouze jeden učitel, Josef Mleziva, přestože má kvalifikaci pouze pro první stupeň. Josef Mleziva zde vyučuje už od roku 1977. Aby dokázal zvládnout tak odlišný obsah výukových předmětů, jsou žáci rozděleni na dvě části. První stupeň dochází do školy vždy dopoledne, od osmé hodiny ranní do jedné hodiny odpolední a druhý stupeň má výuku posunutou na odpoledne.

³⁹ (Kocman & Konfršt, 2001)

⁴⁰ <http://www.dzs.cz/file/577/2012-13,%20Rumunsko,%20Eibenthal.pdf>

Na rozdíl od ostatních škol a paradoxně na té nejmenší probíhá, díky panu Mlezivovi, výuka ve všech osmi třídách v českém jazyce.

Následující tabulka zobrazuje úbytek žáků od roku 1926 až do roku 2015⁴¹:

Rok	1926	1948	1968	1978	1989	1999	2013	2014	2015
Počet žáků	45	50	40	21	17	19	8	8	7

6.2.5. Rovensko

Ještě v roce 2009/ 2010 navštěvovalo školu v Rovensku 6 žáků, ale v roce 2012/2013 musela být zrušena pro nedostatečný počet žáků, neboť tam zůstal pouze jeden. Ten tedy v roce letošním dojíždí do rumunské školy v Sopotu Nuova, vzdálené přibližně 21 kilometrů.

6.2.6. Šumice

Základní škola v Šumici byla dlouhou dobu nejmenší škola v Evropě, avšak nakonec musela být na konci roku 2012 pro nedostatek dětí zrušena. V současné době jsou v Šumici celkem čtyři děti. Všechny dojíždějí do vzdálené rumunské vesnice Lapustnicel.

6.3. DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Dnes už velká část dětí z krajanských vesnic pokračuje v dalším vzdělávání. Ze zákona mají děti splnit deset let školní docházky a po osmi letech na základní škole by tedy měly ještě pokračovat na škole střední.

⁴¹ Ze soukromých dokumentů gernické školy.

Většina dětí, přibližně jedna třetina, pokračuje na středních školách v Nové Moldavě, či Oršavě. Některé děti jdou na teologické lyceum do Temešváru a 5 - 10 % dětí na baptistické lyceum do Rešic.

V Temešváru a Rešicích je více dětí, kterým se podaří ukončit školu s „baccalaureate“ (maturitou), ale i tak většina dětí končí pouze s jakýmsi výučním listem.

PRAKTICKÁ

ČÁST

7. CÍLE, METODY, PRŮBĚH, POSTUP A PŘEDPOKLÁDANÉ VÝSLEDKY VÝZKUMU

7.1. VÝZKUMNÝ VZOREK

Ve vztahu k této práci byl proveden výzkum v Banátských vesnicích, jehož respondenty byly děti z tamních základních škol a děti ze základní školy v Broumech v České republice. Tento výzkum proběhl ve školním roce 2012/2013 v základních školách ve vesnicích Svatá Helena a Eibenthal, ve školním roce 2013/2014 potom v základní škole v Gerniku a základní škole v Broumech.

7.2. VÝZKUMNÁ METODA

Pro výzkum byla zvolena metoda písemného dotazování. Tato metoda byla zvolena jednak kvůli velké vzdálenosti zkoumané enklávy a nejasným možnostem osobního setkání, ale především pro uzavřenou povahu respondentů (některé děti v Rumunsku jsou zpočátku velmi plaché a i když se podaří prolomit počáteční bariéry, na otázky odpovídají velmi striktně, popř. nechtějí odpovědět vůbec – vychází z praktických zkušeností). V dotazníku byly použity tzv. otevřené odpovědi z důvodu volnosti vyjádření a možnosti získat tak neočekávané informace, což se ve zkoumaném případě zdálo výhodou. Jedná se tedy o kvalitativní výzkum.

7.3. SBĚR ÚDAJŮ

Dotazníky byly zaslány po domluvě učitelům z Čech, Petru Skořepovi působícímu na Svaté Heleně a v Gerniku, a Kateřině Rohalové na Eibenthal, dětem z Gerniku byly dotazníky předány při osobním setkání. Do výzkumu jsou tedy zahrnuty školy z těchto vesnic a základní škola v Broumech. V Rumunsku dotazníky vyplňovaly děti téměř všech ročníků (záviselo na schopnosti psát), v Broumech potom děti ze třetí, čtvrté, šesté a sedmé třídy. Celkem odpovědělo 19 respondentů ze Svaté Heleny, 10 respondentů z Gerniku a 8 respondentů z Eibenthalu. Náhodně byl pak vybrán stejný počet dotazníků vyplněných respondenty z broumské školy.

Ve Svaté Heleně bylo věkové rozmezí respondentů od devíti do čtrnácti let, v Gerniku od sedmi do třinácti let a v Eibenthale bylo věkové rozmezí respondentů od devíti do dvanácti let (někteří respondenti však neuvedli svůj věk). V Broumech odpovídali respondenti ve věkovém rozmezí od osmi let do třinácti let.

7.4. STRUKTURA DOTAZNÍKU

Dotazník je rozčleněn na tři části. První část, nazvaná „škola“ zahrnuje celkem čtyři otázky. Cílem této části bylo zjistit, jaký vztah mají děti ke škole, jaké jsou oblíbené předměty a jak vypadají vyučovací hodiny z pohledu dětí. Byly použity tyto otázky:

1. Jaký vztah máš ke škole? Chodíš tam rád, nebo ne? A proč?
2. Je pro Tebe škola důležitá a připraví Tě dobře na Tvůj budoucí život?

3. Jaké předměty máš nejraději? A proč?
4. Popiš, jak obvykle vypadá vyučovací hodina:

Další část nazvaná „volný čas“ obsahuje celkem čtyři otázky, které jsou zaměřené na způsob trávení volného času, zda se děti dále dovzdělávají doma, zda mají nějaké další vzdělávací aktivity (např. hru na kytaru) a zda je ve vesnicích možnost nějaké další vzdělávací aktivity, zda se připravují do školy na další hodiny, na testy či zkoušky, píšou domácí úkoly, jakým způsobem se připravují, jak dlouho jim příprava zabere a zda jim pomáhají rodiče, popřípadě další členové rodiny. V této části byly následující otázky:

1. Co děláš po škole, tedy odpoledne a o víkendech?
2. Máš nějaké koníčky? (jako třeba hra na hudební nástroj, tancování atp.) Jaké? A kde se je můžeš učit?
3. Máš hodně domácích úkolů? Pokud ano, děláš je doma? A pomáhají Ti s nimi rodiče?
4. Připravuješ se doma do školy? Jak? Učíš se i něco navíc?

Třetí, tedy poslední část, je nazvaná „ambice“. Cílem této části bylo zjistit, jaké ambice mají respondenti, jaká je jejich představa budoucího života (povolání, pokračování ve studiu na střední škole) a zda vidí vztah mezi školou a jejich budoucím povoláním.

V poslední části dotazníku byly tyto otázky:

1. Co budeš dělat, až vyjdeš základní školu?
2. Jak si představuješ sám sebe jako dospělého? Kým bys chtěl být?
3. Zkus nakreslit sám sebe jako dospělého:

Zároveň byly do výzkumu zahrnuty děti z české vesnice Broumy ve Středočeském kraji a to pro srovnání obou kultur popřípadě nalezení kulturních odlišností, což nám umožní lépe porozumět životu dětí v krajanských vesnicích.

7.5. VÝZKUMNÉ CÍLE

Cílem celého výzkumu bylo zjistit, jaký vztah mají respondenti, především děti z českých vesnic v rumunském Banátu, ke škole. Zda ji považují za důležitou součást života a odrazový můstek pro budoucí život, nebo jen povinnou a nevyhnutelnou součást dětství. Také nás zajímala úroveň a kvalita zdejšího vzdělávání, průběh vyučování, dále příprava na školní předměty ve

volném čase, popřípadě další dozdělávání (hra na hudební nástroj, možnosti doučování atp.), způsob využívání volného času a možnosti volnočasových aktivit.

7.6. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Výsledky měly ukázat, jaké je vzdělávání v krajaňských vesnicích, jaký vztah k němu děti mají, zda jsou zde možnosti dalšího vzdělávání či jiných volnočasových aktivit a jaký je rozdíl ve vzdělávání a vztahu ke vzdělávání dětí vyrůstajících v Banátu a dětí vyrůstajících ve vesnicích v Čechách.

7.6.1. Škola

Záměrem části nazvané „Škola“ bylo zjistit, jaký vztah mají děti ke škole, zda u banáňských⁴² dětí převažuje kladný či záporný vztah a jestli je odlišný od vztahu českých dětí, kolik dětí vidí souvislost se školou a budoucím životem a zda vidí tuto souvislost jak děti české, tak děti banáňské. V otázce týkající se oblíbenosti předmětů pak šlo především o banáňské děti a zjištění jednak jejich zájmů, ale také oblíbenosti Českého jazyka v porovnání s Rumunštinou a v souvislosti s působením krajaňských učitelů na školách. Závěrečná otázka je zaměřená na průběh výuky v banáňských vesnicích a zároveň porovnání s výukou v české vesnici.

7.6.2. Volný čas

V této části, zaměřené na volný čas, bylo hlavním cílem zjištění, jakým způsobem tráví čas banáňské děti a jaký je rozdíl v porovnání v trávení volného času s dětmi českými. Zda mají, především banáňské děti, možnosti dalších vzdělávacích aktivit, popřípadě jestli tyto možnosti využívají. Důležitým bodem jsou pak otázky zaměřené na domácí přípravu, které by měly ukázat, kolik času děti věnují přípravě do školy a jestli jim s touto přípravou pomáhají rodiče.

7.6.3. Ambice

⁴² Jedná se pouze o banáňské děti z českých vesnic. V této práci bude dále používáno tohoto spojení v tomto významu

Poslední část je pak zaměřena na ambice. Otázka, co budou děti dělat po základní škole, zjišťuje, kolik dětí chce pokračovat na škole střední, či se zde vyskytnou nějaké děti, které se chystají rovnou po základní škole pracovat, popřípadě, zda se některé děti chystají pokračovat na vysoké škole. Záměrem následujících svou otázek je potom zjistit, jakou mají děti představu o budoucím povolání a jak vysoké ambice mají děti banátské v porovnání s dětmi českými. Tuto část považuji za důležitou především proto, že vidím spojitost mezi ambicemi a vztahem ke vzdělání, kdy představa nějakého zaměstnání může být důležitým motivačním faktorem pro přípravu do školy.

8. VÝSLEDKY VÝZKUMU

8.1. ŠKOLA

1. Jaký vztah máš ke škole? Chodíš tam rád, nebo ne? A proč?

První otázka se týkala vztahu ke škole. Z výsledků vyplynulo, že většina banátských dětí má ke škole kladný vztah. Nejvíce dětí, které uvedly, že neradi navštěvují školu, bylo v Gerniku, kde nerado navštěvuje školu $\frac{2}{3}$ všech dětí

(„*Mě si nelíbí škola že jsou dlouhé hodiny.*“), v ostatních dvou vesnicích převažoval kladný vztah ke škole (viz tabulka č. 1). U dětí českých pak polovina dětí chodí do školy ráda, téměř ¼ dětí chodí nerada, stejná část nebyla rozhodnuta a jedno dítě na tuto otázku vůbec neodpovědělo.

tabulka č. 1:

odpovědi:	Sv. Helena	Gernik	Eibenthal	B. celkem	Broumy
chodí moc rád	-	-	2	2	-
chodí rád	17	3	5	25	18
neutrální	-	-	-	-	9
nechodí rád	2	6	1	9	9
bez odpovědi	-	-	-	-	1

Výrazný rozdíl mezi banátskými dětmi a českými dětmi se vyskytoval především v uvedených důvodech (proč respondenti školu navštěvují rády). České děti celkem 12x z 18ti kladných odpovědí uvedly jako jediný důvod možnost setkat se zde s kamarády: „*Můžu se tam bavit s kamarády a kamarádkami.*“, „*Jo, protože tam mám kamarády.*“ „*No bez školi bismě nemnely zadny kamose a znalosti napul.*“, „*chodím tam rád kvůli kamarádům.*“, kdežto děti banátské celkem 21x z 25 kladných odpovědí uvedly jako důvod, že se rády učí: „*chci se naučit všechno, co bude v životě potřeba*“, „*učíme se mnoho zajímavých věcí*“, „*chodím tam ráda že se tam učíme*“, „*já tam chodím ráda protože se učím moc ráda.*“

2. Je pro Tebe škola důležitá a připraví Tě dobře na Tvou budoucnost?

U této otázky nebyl žádný významný rozdíl. Téměř všechny děti uvedly, že je pro ně škola důležitá a to jak děti banátské, tak děti české, pouze dvě české děti odpověděly na tuto otázku „*nevím*“. Pokud respondenti uváděli i důvod, obvykle viděli význam školy především ve vztahu k budoucímu životu. U banátských dětí byl často uváděn význam ve vztahu s možností sehnat v dospělosti zaměstnání: „*až pujdu do práce tak budu muset mít tu školu.*“ „*Ano, protože když budu někde pracovat, tak budu umět spočítat třeba peníze.*“

tabulka č. 2:

odpovědi:	Sv. Helena	Gernik	Eibenthal	B. celkem	Broumy
ano, je důležitá	19	10	8	37	35

ne, není důležitá	-	-	-	-	-
nevím	-	-	-	-	2
bez odpovědi	-	-	-	-	-

3. Jaké předměty máš nejraději? A proč?

Z výsledků vyplývá, že nejoblíbenějším předmětem u banátských respondentů je čeština (celkem 14 respondentů): „Čeština je můj nejlepší předmět.“ „Mně se nejvíce líbí za předměty: Engleza, Čeština a Geografie.“ „Čechu, proto že mam rada pani učitelku.“. Na Eibenthale ji uvedlo celkem 6 z 8 respondentů. Na Gerniku potom češtinu uvedli 4 respondenti z 10 dotázaných a ve Svaté Heleně také 4 respondenti, (stejný počet dětí ve Svaté Heleně uvedl matematiku a rumunštinu). Podle celkových výsledků rumunštinu uvedlo 7 respondentů, tedy o polovinu méně. Oblíbené pak jsou také matematika (11 respondentů) a tělocvik (5 respondentů). Někteří žáci uváděli více předmětů: „Mám ráda matematiku, češtinu, rumunštinu. Mám ráda matematiku protože se tam počítá, češtinu že jsou tam vyjmenovaná slova, rumunštinu že je to jazyk státu v kterém žiju.“

Výsledky českých dětí zahrnuty nebyly, protože pro potřeby tohoto výzkumu nejsou důležité.

4. Popiš, jak obvykle vypadá vyučovací hodina:

Většina všech banátských respondentů popisovala obvyklý průběh vyučovací hodiny velmi podobně: „Pan učitel nam visověti a potom pišem na pracovnim liste.“, „Moje hodina začíná že prvně nam to vysovětlej a potom teprve začnem psat.“, „U nás ve škole nejsou všechny vyučovací hodiny stejné, ale většinou nám učitel řekne co máme psát, co se máme učit, my to napíšeme a na konci hodiny nám zadá domácí úkol.“, „Pišeme testi.“, „Hodina vypada dost dobře učitel mluvi a my pišeme.“, „Učitel nam da psat na šišit.“

Podle těchto výpovědí obvykle učitel přednáší a děti si zapisují poznámky do sešitu, nebo opisují z učebnice (celkem 26 respondentů uvádí psaní). Gernické děti pak také často uváděly psaní na tabuli: „Na hodině pišem co učitel řika i hodíme na tabul a vypravime.“, „O hodině přide učitel tam nam da nekdy psat z knihi nebo diktat a nebo matematika na tabul.“

Někteří respondenti pak uváděli pozitivní vztah k hodinám: „Na hodine je to pekne protože učitele nas dobře učej.“

Čeští respondenti pak oproti tomu častěji uváděli hraní her v hodinách (z celkového počtu 12 dotázaných uvádí hru), i když psaní a poslouchání učitelova výkladu se občas také vyskytovalo. Celkově však byly u českých dětí odpovědi velmi různorodé. „*Naučíme se novou látku pak jí probíráme a na konci (někdy) hrajeme hry.*“, „*Sedíme v lavicích a posloucháme, co nám říká učitelka.*“, „*Začínáme hrou.*“, „*Většinou začneme hrou.*“, „*Hodně se učíme, čteme a občas si zahrajeme náké hry a občas koukáme na náký dokumenty.*“

8.2. VOLNÝ ČAS

1. Co děláš po škole, tedy odpoledne a o víkendech?

Výsledky ukázaly významný rozdíl v trávení volného času u banátských a českých dětí. Zatímco banátské děti mají po škole mnoho pracovních povinností, kdy uváděly buď práce na poli, či pasení krav (celkem 11 respondentů): „*Dělám práci na poli o víkendech jdu tač⁴³.*“, „*Děláme práci na poli doma davame kravam.*“, „*Ja po škole se mi libi na poli pracovat.*“, „*Po škole du na pole, a nekdy pasu kravi.*“, nebo práci doma, pomoc rodičům (celkem 28 respondentů) „*Já dělám, že když přídu ze školy tak ráda uklízím.*“, „*Ja dělám po škole a o víkendech že pomaham mamince a hlidam bratři.*“, u českých dětí se domácí povinnosti vyskytovaly pouze ve čtyřech případech.

Mezi dalšími způsoby využívání volného času se často vyskytovalo trávení času s kamarády (19x u českých respondentů, 6x u banátských), sport, různé druhy her, hra na hudební nástroj, poslech hudby atp. viz tabulka.

Přípravu do školy uvedla méně než třetina jak dětí banátských (celkem 9 respondentů), tak dětí českých (celkem 11 respondentů), zatímco četba se vyskytla pouze ve třech případech (2x banátské respondenty, 1x český respondent).

tabulka č. 3:

odpovědi	Sv. Helena	Gernik	Eibenthal	B. celkem	Broumy
práce na poli, pasení krav	9	2	-	11	-
práce doma, pomoc rodičům	8	8	4	28	4
sport, hry	2	1	2	5	12
trávení času s kamarády	1	3	2	6	19
počítač, televize	5	2	5	12	7

⁴³ tač, také jít na táčky, táčkovat = povídat, vyprávět si, drbat

příprava do školy	4	4	1	9	11
kostel	2	1	-	3	
návštěva rodinných příslušníků	2	-	-	2	1
četba	-	-	2	2	1
hra na hudební nástroj	-	-	1	1	1
kroužky	-	-	-	-	1

2. Máš nějaké koníčky? (jako třeba hra na hudební nástroj, tancování atp.) Jaké? A kde se je můžeš učit?

Banátské děti mají velmi omezené možnosti využívání volného času, a to nejen díky mnoha pracovním povinnostem, ale především pro nedostatečnou nabídku volnočasových aktivit a to zejména ve vesnici Gernik, jak popisují gernické děti (celkem 2x): „rad zpívám a tancuju tady nejsou možnosti učit“, „si vozím na kole tady nejsou možnosti na konyčky mně bavi hrat na orgu a zpívat“, na Eibenthale i na Svaté Heleně organizují, v rámci časových možností, řadu kroužků krajanští učitelé („hraju na fletnu v klubovně s pani učitelkou.“).

České děti popisovaly rozmanité druhy zájmových aktivit, obvykle organizovaných institucionálně. Mezi sportovními aktivitami byly mimo fotbalu, hokeje a tancování (hip hop, disco atp.) také např. lukostřelba, gymnastika či atletika, dále různé hudební nástroje, keramika (1x), tvorba animací (1x) atp. zatímco u banátských dětí se jednotlivé aktivity často opakovaly v závislosti na jednotlivých vesnicích (například děti z Eibenthalu často uváděly hru na flétnu, kterou pořádá v klubovně krajská učitelka). Pokud uváděly sportovní aktivity, obvykle se jednalo o fotbal („do kostela fotbal baba oarba⁴⁴ a tolik“) či jízdu na kole, dále uváděly hru na hudební nástroj (celkem 6x, u českých dětí 13x) či tancování: „Tancujeme na festivali ve Gernickejch kroji.“ Většina těchto aktivit však není nijak řízena a děti se je učí samy.

3. Máš hodně domácích úkolů? Pokud ano, děláš je doma? A pomáhají Ti s nimi rodiče?

Celkem 18 banátských respondentů, tedy přibližně polovina, má pocit, že mají hodně domácích úkolů, zatímco u českých dětí jde pouze o 1/4 respondentů. Především jsou to pak děti z Gerniku („mam jich moc a dělám si je sam“), kde tento pocit sdílí celkem 8 z deseti respondentů, ve Svaté Heleně pak 8 z devatenácti respondentů a v Eibenthale pouze 2 respondenti z osmi.

⁴⁴ baba oarba = hra na honěnou, „na babu“

tabulka č. 4:

odpovědi	Sv. Helena	Gerník	Eibenthal	B. celkem	Broumy
ano	8	8	2	18	9
někdy ano	3	-	2	5	5
nemám	5	1	4	10	20

Na otázku, zda dělají úkoly doma, odpovědělo celkem 5 respondentů ze Svaté Heleny, že dělají úkoly doma a dalších 9 respondentů je dělá doma i ve škole („ja je někdy dělám doma a někdy když doma se mi nechce tak ve škole na přestávce“, „ja delam doma ukoli negdi i ve škole“), v Eibenthalu se vyskytla odpověď na tuto otázku celkem 5x a vždy děti odpovídaly, že úkoly dělají doma. Gerničtí na tuto otázku neodpovídali. České děti pak pouze jedenkrát odpověděly, že dělají někdy úkoly ve škole a celkem třináctkrát, že dělají úkoly doma.

Celkem 15 banátských dětí uvedlo, že si úkoly dělají doma samy bez pomoci rodičů, z toho 10 respondentů bylo ze Svaté Heleny („rodiče my nepomáhaj na úkoly“, „ne nepomáhaj“, „a nikdo mi nepomaha“), u českých dětí se tato odpověď vyskytla celkem 7x. Banátským dětem častěji pomáhají i ostatní rodinní příslušníci („jen nikdy dědeček na matiku a nebo babička na rumunštinu“, „pomáhá mi jen dědeček“, „kdiš je tešky tak aby mi pomoh muj bracha“, „dělám je doma s bratrem Josefem“). Pomoc s úkoly uvedlo 16 banátských respondentů („dělám je doma s maminkou“, „a pomahaji mi trochu rodiče“, „...ale davam je tatov a tata mi je děla“) a 21 českých respondentů („když mám a nevím si rady pomůžou mi rodiče.“).

tabulka č. 5:

Odpovědi	Sv. Helena	Gerník	Eibenthal	B. celkem	Broumy
Ano	3	4	3	10	12
Někdy	3	1	2	6	9
Ne	10	3	2	15	7

4. Připravuješ se doma do školy? Jak? Učíš se i něco navíc?

Do školy se doma připravují jak děti banátské, tak děti české. Banátští respondenti odpověděli kladně celkem 35x, čeští pak 31x. Navíc se učí, podle odpovědí, celkem 11 banátských respondentů a 8 českých respondentů: „učim se doma sam s maminkou i něco navíc“, „ano, učim se z knížek a ze sešitu“, „do školy se

doma připravuji docela dost: např. se učím, píšu si úkoly, a čemu nerozumím, to si vyhledám na Internetu“-Sv. Helena, 13 let, „doma se učím a ráda se podívám i na internet.“

tabulka č. 6:

Odpovědi	Sv. Helena	Gernik	Eibenthal	B. celkem	Broumy
Ano	18	9	8	35	31
Občas	-	-	-	-	2
Ne	1	1	-	2	3
Nevím	-	-	-	-	1
Navíc	6	3	2	11	8

8.3. AMBICE

1. Co budeš dělat, až vyjdeš základní školu?

Téměř polovina banátských respondentů odpovídala jinak, než bylo záměrem a tedy co budou dělat, až vyjdou školu obecně, odpovědi se tedy týkaly především zaměstnání. Tyto výsledky jsou zahrnuty v otázce následující, na kterou už potom neodpovídali, nebo zopakovali stejnou odpověď.

18 banátských respondentů odpovědělo, že budou nadále pokračovat ve škole, šest z nich pak uvádí školu vysokou („ja budu delat skolu na muziku.“, „ja chtěla by it dalejc do školi ale ještě nevim.“, „Pudu do visi skoli do Moldovi na mechanicou skolu.“). Z Eibenthalu chtějí pokračovat nadále ve škole všichni žáci, 4 respondenti pak uvedli školu vysokou („Pujdu do licea.“, „Pujdu na střední školu.“, „Pujdu na střední školu, potom na vysokou.“). V Gerniku jedna dívka odpověděla, že půjde po škole do práce („pujdu do prace.“). Další dívka pak na tuto otázku odpověděla „Ja pudu do moldavi nebo do čech.“ (Tato odpověď pravděpodobně znamená, že po základní škole půjde dále studovat na střední školu do Moldavi, nebo do Čech. Banátské děti často chodí na střední školu do Čech, obvykle se jedná o střední odborná učiliště.)

Oproti tomu děti české celkem 17x odpověděli, že nevědí. Pokud odpovídali, že půjdou na střední školu, často se jednalo o školu konkrétní, nikoli obecně střední školu, jako v případě banátských dětí („tak na školu by sem chtěl jít do Hořovic.“, „pujdu na střední na cikařku.“, „pudu na gymnázium“). Jeden chlapec pak odpověděl: „Žít“.

2. Jak si představuješ sám sebe jako dospělého? Kým bys chtěl být?

Představou sebe, jako dospělého, si většina jak banátských respondentů, tak českých, spojila s představou budoucího povolání. Děti uváděli různá povolání. Banátské děti volili i taková povolání, která vyžadují vysokoškolské vzdělání, podobně, jako děti české. V Gerniku pak většina chlapců uvedla, že by chtěli být mechanikem („Bych chtěl být mechanik.“, „Aš vyjdu základní školu tak bych chtěl na mechanikem.“). Některé banátské děti pak uváděli práce na poli: „Ja budu pracovat, hodit na pole a past kravi.“, „Budu na pole.“, „Pudu do práce. A chtěl bych stihnout farmař.“ A také práci v Čechách: „Ja pujdu na praci do ceh. A bych chtěl bejt policaitem.“

Uvedeny byly také malíř/ka: „Si představuju že, budu hezká, moudrá a vysoká. Chtěla bych být malířkou.“, doktor/ka, veterinář/ka, fotbalista/fotbalistka a další. Výsledky této otázky jsou shrnuty v tabulce č. 7.

Celkem 4 respondenti uvedli ve své představě také rodinu. Dva respondenti byli z Eibenthalu („Budu mít rodinu a budu hasičem.“, „Budu mít rodinu a budu doktor.“) a dva z Broum („Chtěl bych mít rodinu holku a kluka a hodnou pracovitou manželku svůj dům auto X6 BMW. Až budu starší, chtěl bych trénovat fotbalový klub.“, „Chtěl bych 5 člennou rodinu a dobrý a šťastný život.“).

tabulka č. 7:

odpovědi	Sv. Helena	Gernik	Eibenthal	B. celkem	Broumy
doktor/ka	1	-	1	2	2
právník/právníčka	-	-	-	-	1
veterinář/ka	1	-	-	1	4
IT	-	-	-	-	2
zdravotní sestra	3	-	-	3	-
zubař/ka	1	-	-	1	1
hasič/ka	1	-	1	2	1
učitel/ka	2	-	-	2	1
malíř/ka	-	-	1	1	-
herec/herečka	-	-	-	-	-
zpěvák/zpěvačka	1	1	-	2	1
policista/policistka	2	-	2	4	-
fyzioterapeut/ka	-	-	-	-	1
mechanik/mechanička	-	4	-	4	-

truhlář/ka	-	-	-	-	2
hokejista/hokejistka	-	-	-	-	-
atlet/ka	-	-	-	-	1
fotbalista/fotbalistka	1	1	2	4	-
muzikant/ka	-	1	-	1	-
barman/ka	-	-	-	-	1
zahradník/zahradnice	-	-	-	-	1
kuchař/ka	-	-	-	-	1
cukrář/ka	-	-	-	-	2
kadeřník/kadeřnice	-	1	-	1	1
práce na poli	4	-	-	4	1
prodavač/ka	1	-	-	1	-
stát se normálním člověkem	-	-	-	-	1
farmář/ka	-	-	-	-	1
nevím	-	-	-	-	9
bez odpovědi	1	2	1	4	2

3. Zkus nakreslit sám sebe jako dospělého:

Ve Svaté Heleně připojilo kresbu pouze 5 respondentů a to pouze dívky. Zbytek respondentů (7 chlapců a 7 dívek) kresbu nepřipojilo. Kresba je čitelná, bez použití barev. Ve třech případech je v kontextu s budoucím povoláním, tzn. Zpěvačka má v ruce mikrofon (2x) a 1x veterinářka, kde je zobrazena postava ošetřující psa sedícího na operačním stolku. Ostatní dvě kresby jsou pouze postavy.

V Gerniku připojilo kresbu 9 z 10 respondentů. Vždy se jedná pouze o postavu z předního pohledu bez kontextu, žádné další prvky se zde neobjevují. Pouze 2x je kresba barevná.

Eibenthalští připojili kresbu celkem 4x. To je polovina tamějších respondentů. Vždy se jedná o kresbu v kontextu s budoucím povoláním (hasič, doktor, malířka, zpěvačka). Kresba je velmi dobře čitelná, ve třech případech barevná a vždy s jedním prvkem typickým pro dané povolání (tzn. hasič - hadice, malířka - štětec a plátno...).

Čeští respondenti pak připojili kresbu 24x. Z toho 11x jde o kresbu barevnou a 15x o kresbu v kontextu s budoucím povoláním. Kresba v kontextu s povoláním je velmi rozvinutá, často s mnoha dalšími prvky (hasič - helma, hadice a hasí požár; barman v baru obsluhuje zákazníka za barem, zatímco na parketu jsou další zákazníci tančící pod zářící disco koulí; v ordinaci

veterinářky je nejen operační stůl ale též další vybavení ordinace i akvário s rybičkami).

9. ZÁVĚR

Banát je místem, kam každý rok míří více a více turistů, místem, o kterém vzniká celá řada dokumentů i místem, jehož historie a kultura inspirovala již mnoho autorů k jejímu sepsání. Je jedinečnou kulturou, kde se dokázaly v tak vzdáleném kraji uchovat jak české tradice, tak i český jazyk.

Okolnosti příchodu Čechů do Banátu byly velmi komplikované. Čekalo zde na ně mnoho strastí, které musely překonat. Přes úpornou práci však nezapomněli na vzdělání svých potomků, ani na svoji mateřskou řeč, kterou si, snad právě i díky vzdělávacím snahám, udrželi až do současné doby.

Banátské školství si v průběhu let prošlo mnoha změnami, které ho ovlivňovaly a utvářely. Mimo změn územních, kdy zpočátku byl Vojenskou hranicí řízenou rakouskými správními orgány, později se dostal pod velení Uherska a nakonec se stal součástí Rumunského království, to byly změny legislativní (závislé na změnách územních). Velkou roli zde také sehrála spolupráce s Českem, které se snažilo vždy své krajany podporovat a vysílalo do těchto končin diplomované učitele. A právě jedním z těchto učitelů byla má matka, díky které jsem měla možnost i já nahlédnout do fungování banátských škol, což mě inspirovalo k sepsání této práce.

Jejím cílem bylo co nejsrozumitelněji zmapovat tamní vzdělávání. Popisuje pak nejen jeho současnou podobu, ale i jeho vývoj v historických kontextech, zaměřuje se na důležité faktory, které ho ovlivňovaly či ovlivňují v současné době a nakonec zjišťuje subjektivní názory dětí, kterých se toto vzdělávání týká nejvíce.

Výsledky uskutečněného výzkumu pak ukázaly, jak probíhá výuka v banátských školách, jaký vztah mají banátské děti ke vzdělávání, jaké jsou možnosti dalšího vzdělávání či jiných volnočasových aktivit i jaký je rozdíl ve vztahu ke vzdělávání českých dětí v Banátu a dětí vyrůstajících v Čechách.

S příchodem Čechů do Banátu začíná historie tamního vzdělávání a kvůli vylidňování obcí už pro některé školy jeho historie skončila. Ty ostatní snad ještě zůstanou otevřené.

10. LITERATURA:

AUERHAN, Jan. *Československé menšiny za hranicemi*. Praha: Dr. A. Hajn, 1918. 31 s. Vojna a mír. Sbíрка časových věcí; č. 2.

Češi v cizině. V Praze: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, [1986]-. Národopisná knihnice.

FOLPRECHT, Josef. *Naši krajané v cizině*. Praha: Václav Petr, 1940. 29 s. Svazky úvah a studií; č. 15.

GECSE, Desideriu. *Historie českých komunit v Rumunsku*. Vyd. 1. V Praze: Herrmann & synové, 2013. 461 s. ISBN 978-80-87054-31-4.

Gernický zvoneček. Gernik, Rumunsko: Marketing&Business Group, s. r. o., 2010, XI, 1.

HERMANNOVÁ, Hana. Naše dědictví. *Toar: literární obtýdeník*. Praha: Ústředí lidové a umělecké výroby, XXIII, č. 19.

HROCH, Pavel. *Ve Valašsku zůstáváme: čeští krajané v Rumunsku*. [Praha]: Gema Art, 2002. 63 s. ISBN 80-86087-49-2.

JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, Lenka et al. *Balkán a migrace: na křižovatce antropologických perspektiv*. 1. vyd. Praha: AntropoWeb, 2011. 149 s. AntropoEdice; sv. 1. ISBN 978-80-905098-0-1.

JECH, Jaromír. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1992, 202 s., [23] s. obr. příl. Národopisná knihnice. ISBN 80-850-1036-4.

JIGAU, Mihaela a Florentina ANGHEL. *Rural education in Romania: conditions, challenges and strategies of development*. 2nd ed. Bucharest, 2002, 287 p. ISBN 97-384-1104-1.

- KARAS, František. *Československá větev, zapomenutá nebem i zemí. I, Čechové v Rumunsku*. V Praze: Spolek Komenský, 1937. 64 s., [8] s. obr. příl.
- KOCMAN, Josef a KONFRŠT, Jan. *Vyprávění o Banátu: povídání s Janem*. Vyd. 1. Marčovice: Euroservice 1999, 2011. 176 s. ISBN 978-80-903870-2-7.
- KOKAISL, Petr a kol. *Krajané: po stopách Čechů ve východní Evropě*. 1. vyd. [Praha]: Za hranice - Společnost pro rozvojovou spolupráci při Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze, 2009. 435 s. ISBN 978-80-254-5924-9.
- KVAČEK, Jiří. *Český Banát: život a tradice českých obyvatel rumunského Banátu*. Editor Jiřina Langhammerová. Praha: Národní muzeum, 2009, 111 s. ISBN 978-807-0362-501.
- LANGHAMMEROVÁ, Jiřina a KVAČEK, Jiří. *Český Banát: život a tradice českých obyvatel rumunského Banátu*. Praha: Národní muzeum, 2009. 111 s. ISBN 978-80-7036-250-1
- MORAVCOVÁ, Ilona. *Obrázky z dějin českého menšinového školství v zahraničí*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. 280 s. Monographica; 5. ISBN 80-7194-892-6.
- ROSŮLEK, Přemysl et al. *Mezi krajaný v rumunském Banátu: Gernik očima studentů Fakulty humanitních studií ZČU v Plzni*. Plzeň: Diecézní charita, 2001. 28 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-238-8913-3.
- SCHLÖGL, Jindřich. *Dějiny českých osad v rumunském Banátě*. Praha: Národní rada československá, 1925.
- SVOBODA, Jaroslav a Ivo DOKOUPIL. *Banát: turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Vyd. 3. Brno: Kudrna, 2009, 164 s., [22] s. obr. příl. Kudrnovy průvodce světem. ISBN 978-80-260-0263-5.
- VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. 1. vyd. Praha: Libri, 2009. 319 s. ISBN 978-80-7277-397-8.

Vzdělávací systém Rumunska. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1999. 44 s. ISBN 80-211-0344-2.

URBAN, R. *Češi a Slováci v Rumunsku*. Nadlak: Ivan Krasko, 2005. 168 s. Dejiny - tradície - duchovné dedičstvo. Isbn 973-8324-74-2.

ZÍMOVÁ, Iva. *The forgotten Czechs of the Banat = Zapomenutí Češi v Banátu*. 1st ed. [Prague]: Köcher & Köcher, 1996. [106] s. ISBN 80-902102-1-X.

10.1. INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/krajansky-vzdelavaci-program>

<http://www.dzs.cz/cz/program-podpory-ceskeho-kulturniho-dedictvi-v-zahranici/>

http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/DE31DC5A52BD50FFC12571B6006E3D42

<http://www.clouekvtisni.cz/cs/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/zeme/rumunsko>

<http://www.banat.cz/>

http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_romania_en.pdf

PŘÍLOHY

11. PŘÍLOHY

11.1. VLASTNÍ ZKUŠENOST⁴⁵

Žáci místní školy vyrůstají v naprosto odlišných podmínkách, než u nás, a proto ze začátku trošku zaskočí jejich odlišné charaktery. Především jsou v porovnání s českými dětmi daleko samostatnější, nejspíš proto, že rodiče jsou celé dny na poli, vrací se až k večeru a tak se děti o sebe musí starat sami. Vesnice dnes již nejsou tolik osídlené a jsou dosti odříznuté od civilizace, díky čemuž jsou děti daleko plaší a uzavřenější vůči cizím lidem (když jsem byla ve škole poprvé, vůbec se mnou nechtěli komunikovat, jen tiše seděli, neodpovídali na otázky a čekali, co bude následovat). Zároveň s tím mají však daleko větší svobodu, zvláště pak mimo školu, ale i tam jsem několikrát zažila, že u učitelů s menším respektem, se dítě sebralo a odešlo uprostřed hodiny na bufet, kde až do další hodiny přečkalo. Díky tvrdým podmínkám, ve kterých žijí, jsou při hrách a ve škole o přestávkách daleko divočejší, než české děti a jejich hry jsou hrubší.

Mé vlastní pocity ve škole působily trochu protikladně, do určité míry zde vládla velká míra svobody, kdy žáci volně odcházeli z některých hodin či běhali nekontrolovaně po škole, zatímco část učitelského sboru se do školy ani nedostavila (stalo se i, že jsem byla ve škole s mamkou sama). Na druhou stranu (oproti demokratickým českým školám) forma diktatury, kdy respektování učitelé řekli slovo a to prostě platilo za všech okolností. Děti zde

⁴⁵ Praxe typu stáže; Jana Lejskeová 2013

nejsou zvyklé příliš diskutovat, učitel má zkrátka pravdu, výuka je transmisivní.

Pro umírnění žáků se učitelé občas nebojí použít metody, které by u nás byly nemyslitelné (např. použití rákosky). Ačkoli fyzické tresty rumunský zákon neumožňuje, nikdo to tady neřeší. Nikdy jsem sama svědkem nebyla a nemyslím, že by to používali příliš často, obvykle na děti „platí“ pouhé zastrašení a fyzický trest je až krajní mezí. Sama s tím příliš nesouhlasím, ale přiznávám, že získat si respekt a především uklidnit takto rozdivočelé děti, byl občas tvrdý oříšek.

Dalším zcela typickým rysem těchto končin a Gerniku obzvláště je alkohol u dětí. S kouřením se u takto mladých dětí setkáváme i u nás (i když řekla bych, že v daleko menší míře, než tady), ale co se týče alkoholu, je na Gerniku situace až alarmující. U nás se děti také s alkoholem setkávají, ale spíše jde jen o jakési ochutnávky, a pokud se opijí, jde o výjimečnou situaci. Na Gerniku mají k alkoholu přístup téměř ve všech hospodách a plně toho využívají. Není žádnou výjimkou potkat opilé dítě, oblíbenou domácí slivovici si schovávají i ve škole za knížky v knihovně a jinde.

Přesto si je nelze neoblíbit. Za projev přátelství jsou neskonale vděční (pokud už si Vás připustí k tělu). A tady jsem občas dost narážela. S dětmi jsem navázala velmi blízký vztah a občas jsem měla problém se zachováním si profesního odstupů, což se projevilo i ve výuce. Učitel by měl mít dané hranice přátelství, i když jistá míra je určitě zcela v pořádku. To, že jsem tuto hranici už dost překročila, jsem si uvědomila ve chvíli, kdy mě jeden ze žáků, třináctiletý kluk, dal nabídku k sexu (což je jeden z dalších rysů této oblasti). Na druhou stranu mi přátelství s nimi přineslo řadu poznatků o jejich životě a o životě v rodinách.

S dětmi jsem se setkávala nejen ve škole, ale i mimo školu a ve zdejších hospodách. Alkohol ani cigarety přede mnou neschovávali, stejně jako před většinou učitelů. Snad jen moje mamka a pan ředitel měli dostatečný respekt.

I když jsem měla výtky, jedinou pákou jsou v tomto ohledu rodiče a ti je obvykle nechají.

Ve škole nebylo těžké dostat se k výuce, velmi často se stávalo, že některý učitel nepřišel do školy, náhrada se proto opravdu hodila. Vedla jsem tak hodiny angličtiny, kde jsem hrála s dětmi spíše hry a zjistila, že jejich znalosti jsou opravdu velmi omezené, hodiny češtiny, kde jsem byla pod dozorem mamky a hodinu s názvem Pohádky. Myslím, že co se výuky týče, měla jsem úspěch a to nikoli pro přátelství, ale spíše pro způsob, jaký jsem zvolila. Soudím tak především podle toho, že v hodinách byl klid a děti se snažily zapojovat. Nejsou moc zvyklé na to, že výuka může probíhat formou her a co mě opravdu zarazilo, ale asi vůbec nepřekvapilo je, že děti vůbec neumí diskutovat, natož vyjadřovat vlastní názory. U nás tolik podporované kritické myšlení je zde naprosto opomíjené. Děti jsou zvyklé především poslouchat.

Pokud někdo v hodině vyrušoval, snažila jsem se přijít na důvod a podle toho se s tím vypořádat. Například v případě Karla Maška, který se chtěl hlavně předvádět. Toho jsem předvolala před tabulí a nechala ho věty, které ostatní psali do sešitu, předvádět a vysvětlovat na tabuli, s čímž mu chytřejší žáci mohli radit. Jeho potřebu ukázat se to uspokojilo a v hodině byl větší klid. V případě Josefa Nedvěda, který má rodiče negramotné a sám velmi často místo do školy, musí na pole, kvůli čemuž dětem nestačí, jsem se snažila zadat mu lehčí práci, nebo mu ji podrobněji vysvětlovat, přesto jsem v jeho případě neměla vždy úspěch.

Ve školách je vidět i odlišnost přístupu k pohlavím. Dívky (na Gerniku jsou celkem 4. 3 Marušky a jedna Kačka. Občas sem dochází dívka ze salaše, ale jen sporadicky, já se s ní setkala asi dvakrát a nikdy přímo ve škole) se kamarádí jen spolu, jsou mlčenlivé a neustále chodí společně za rámě. Chlapci jsou samozřejmě divočejší a dost na dívky naráží.

Co se týče sexu, začínají s ním velmi brzy, i když přesné informace nemám. Těhotenství v patnácti letech je zde normální. (A to nejen díky nedostatkům informací např. o antikoncepci, ale také proto, že většina dětí základní školou končí, na pokračování ve studiu nemá rodina peníze, pokud seženou práci, nastupují do práce a prakticky se s nimi počítá jako s dospělými). Velmi překvapivou pro mě proto byla zkušenost, o které jsem se již zmínila a to nabídka k sexu. Paradoxní bylo, že tento chlapec kreslil srdíčka s mým jménem na lavici ve škole a pak když jsem ho potkala na bufetu, dal mi takovou nabídku. Myslím, že je to naprosto zřejmý důkaz toho, že děti zde vstupují do dospělého života ještě v době, kdy nejsou dostatečně zralé.

Možnost zažít takovéto prostředí, které na člověka působí podobně, jako cestování v čase, je pro mě velmi cenná. Uvědomila jsem si, jak velké pokroky české vzdělávání už udělalo a že ačkoli se nároky na kritické myšlení dětí, diskuzi v hodinách apod., stále zvyšují, není pravdou (ač jsem tento pocit velmi často dříve měla), že bychom ho neuměli. Lidé jsou zvyklí srovnávat vždy s tím, co je lepší a to nás žene kupředu. Je dobré se ale občas podívat i tam, kde jsou o něco pomalejší, protože jen tak můžeme být hrdí na pokroky, které jsme již udělali.

Rumunsko ve mně zanechalo nerasmazatelné stopy a to i přesto, že jsem tam strávila jen tak málo času. Nebudu na něj jen vzpomínat, ale rozhodně se tam hodlám vrátit...